



سپاه و سیاست

(تبیین قلمرو مجاز و ممنوع سپاه در حوزه سیاست)

معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه
زمستان ۱۳۹۸

سپاه و سیاست

(تبیین قلمرو مجاز و ممنوع سپاه در حوزه سیاست)

معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه

مرکز چاپ نمایندگی ولی فقیه در سپاه

× چاپ اول : زمستان ۱۳۹۸ × شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

فهرست

- مقدمه: ۴
- فصل اول: فعالیت در عرصه احزاب و تشکل‌های سیاسی..... ۷
- فصل دوم: فعالیت در عرصه انتخابات ۱۹
- فصل سوم: فعالیت سیاسی سپاه نسبت به تهدیدات سیاسی ۲۷
- فصل چهارم: فعالیت سیاسی سپاه در عرصه بصیرت سیاسی..... ۳۷
- فصل پنجم: فعالیت سیاسی سپاه در عرصه گفتمان‌های سیاسی.... ۴۹
- فصل ششم: فعالیت سیاسی سپاه نسبت به مجادلات سیاسی..... ۵۵

مقدمه:

یکی از نهادهایی که بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی تشکیل شد و از همان آغاز توانست نقش مؤثری در استقرار و سپس استمرار انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی داشته باشد، «سپاه پاسداران» است. این نهاد مقدس از همان آغاز در مقابل انواع تهدیدات علیه انقلاب ایستادگی و با آنها مقابله کرد؛ از یک سو با تجزیه‌طلبان در کردستان، گنبد و... در قالب یک نیروی مسلح می‌جنگید و از سوی دیگر با گروه‌های ضد انقلابی، مانند منافقین و چریک‌های فدائی مبارزه سیاسی و سپس امنیتی می‌کرد. در جنگ نیز در قالب یک نیروی کامل نظامی با ارتش عراق جنگید.

همین تنوع حوزه عملیاتی سبب شد به رغم بحث‌های مختلفی که در هنگام تصویب قانون اساسی درباره اصل ۱۵۰ آن صورت گرفت، در این اصل سپاه پاسداران به عنوان نهاد حافظ و نگاهبان انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن باقی بماند.

تمامی ملاحظات فوق سبب شده است همواره در خصوص ماهیت سپاه پاسداران اختلاف نظرهای مختلف وجود داشته باشد تا جایی که برخی حقوقدانان برجسته با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی، سپاه را یک نهاد چند منظوره دانسته‌اند و برخی نیز آن را صرفاً یک سازمان نظامی، مانند ارتش با همان محدودیت‌ها می‌دانند و با استناد به دلایل مختلف، ورود سپاه را به حوزه سیاسی مانند ورود نظامیان به حوزه سیاسی دانسته و آن را خلاف دموکراسی تلقی می‌کنند. این اختلاف نظرها در خصوص فعالیت‌های سیاسی سپاه بسیار گسترده و مستند به دیدگاه‌های حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب مبنی بر ممنوعیت ورود نظامیان، از جمله سپاه پاسداران به فعالیت‌های سیاسی، مناقشه‌های سیاسی، جناح‌بندی‌های سیاسی و انتخاباتی است.

از طرفی پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن، مقابله با تهدیدها و توطئه‌های سیاسی، کسب دانش و بینش سیاسی و... از فعالیت‌هایی است که سپاه نه تنها از ورود در آنها منع نشده؛ بلکه مأمور است در این حوزه‌ها ورود کند.

همین تنوع دیدگاه‌ها درباره گستره فعالیت سیاسی سپاه و مأموریت‌های گوناگون سپاه در پاسداری از انقلاب اسلامی، به کشمکش میان موافقان و مخالفان فعالیت سیاسی سپاه سبب شد تا دکترین رفتار سیاسی سپاه تهیه و اصول حاکم بر فعالیت‌های سیاسی سپاه تبیین شود. قلمرو فعالیت سیاسی سپاه که منبعت از این سند راهبردی است، در حقیقت چراغ راه و شفاف‌کننده مرزهای فعالیت سیاسی سپاه بر اساس دیدگاه‌های حضرت امام، رهبر معظم انقلاب و قوانین مختلف است تا هم آحاد پاسداران نسبت به حوزه مأموریت خود آشنا شوند و هم

مسئولان و تصمیم‌گیرندگان سپاه در چارچوب حدود و ثغور مشخص شده عمل کنند. متن پیش رو خلاصه شده یک کار ارزشمند پژوهشی است که به سفارش معاونت سیاسی سپاه، از سوی پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق(ع) انجام گرفته است. معاونت سیاسی سپاه ضمن تشکر از تمامی دست‌اندرکاران این پروژه، نسبت به انتشار این متن در قالب کتاب حاضر برای بهره‌برداری فرماندهان، مسئولان، مربیان و هادیان سیاسی اقدام می‌کند. امید است صاحب‌نظران ضمن بهره‌برداری، نقطه نظرات اصلاحی و تکمیلی خود را به معاونت سیاسی سپاه منعکس کنند.

معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه

فصل اول:

فعالیت در عرصه

احزاب، جریان‌ها، گروه‌ها

و تشکل‌های سیاسی

۱- قلمرو ممنوع فعالیت سپاه از دیدگاه امام و رهبری

۱-۱- ورود و عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی

با توجه به دیدگاه‌های امامین انقلاب یکی از عرصه‌های ممنوع فعالیت سپاه پاسداران انقلاب، وارد شدن و عضو شدن در احزاب و گروه‌های سیاسی است. حضرت امام(ره) خطاب به همه قوای مسلح و به عنوان یک تذکر مهم از آنان می‌خواهند از عضویت در احزاب بپرهیزند هر چند این احزاب صد درصد اسلامی و وفادار به جمهوری اسلامی باشند. «هیچ یک از افراد نیروهای مسلح، چه رده‌های بالا یا پایین در حزب و گروهی با هر اسم و عنوان نباید وارد شوند، هرچند آن حزب و گروه صد درصد اسلامی و به جمهوری اسلامی وفادار باشند. و هر کس در یک حزب و گروه وارد شد باید از ارتش و سپاه و سایر قوای انتظامی و نظامی و قوای مسلح خارج شود.»^۱ در بیانی دیگر، حضرت امام(ره) به عنوان یک «تکلیف شرعی»، نیروهای مسلح را از عضویت و وارد شدن در احزاب سیاسی منع می‌کند: «اگر ارتش یا سپاه پاسدار یا سایر قوای مسلحه در حزب وارد بشود، آن روز باید فاتحه، آن ارتش را خواند، در حزب وارد نشوید، در گروه‌ها وارد نشوید، اصلاً تکلیف الهی- شرعی همه شما این است که یا بروید حزب یا بیایید ارتش.»^۲ این بیان حضرت امام(ره) نوعی حکم حکومتی به حساب می‌آید که همه نیروهای نظامی باید به آن عمل کنند. ایشان در زمان حیات‌شان به عنوان حاکم اسلامی از قوای مسلح خواسته‌اند از ورود به احزاب خودداری کنند. این حکم تاکنون از سوی حاکم اسلام و ولی امر مسلمین(رهبر معظم انقلاب) نسخ نشده است و ایشان در دیدار فرماندهان و جمعی از پاسداران سپاه در سالروز میلاد امام حسین(ع) این چنین حکم امام را تأیید و بر تداوم آن تأکید می‌کنند: «امام فرمودند نیروهای مسلح، نباید در گروه‌های سیاسی باشند. واقعاً نباید هم در باندها و حزب‌ها و تشکیلات و خط و خط‌بازی باشند. اینها برای کمیته و سپاه، فعل حرام است. امام(ره) نیروهای مسلح را از گروه‌گرایی و ورود به خط‌بازی‌های معمولی، نهی فرمودند. این کارها، منهی و ممنوع است.»^۳ بنابراین همچنان منع ورود به احزاب و گروه‌ها به منزله یک حکم حکومتی لازم‌الاجراست و باید قوای مسلح تابع این حکم باشند.

۱- صحیفه امام(ره)، ج ۱۶، ص ۲۰۳.

۲- همان، ص ۱۱۱-۱۱۰.

۳- ۱۳۶۹/۱۱/۲۹.

۲-۱- گروه‌گرایی، دسته‌بندی و بازی‌های سیاسی

حضرت امام با شناختی که از سیاست رایج دنیا داشتند، همواره به پاسداران و قوای مسلح توصیه می‌کردند که لازم‌ه گروه‌گرایی و بازی‌های سیاسی تفرقه است؛ به این معنا که شما را از یک گروه دور و به یک گروه نزدیک کرده و در نتیجه شما را نسبت به یک قشر ملت بدبین می‌کنند.^۴ امام با به‌کارگیری مفهوم «بازی سیاسی» درصدد هستند پشت پرده کنش‌ها و واکنش‌های سیاسیون را برای قوای مسلح و پاسداران روشن کنند.

رهبر معظم انقلاب نیز گرایش و وابستگی به احزاب و گروه‌های سیاسی منع کرده‌اند و بر این عقیده هستند که سپاه پاسداران بر مبنای ارزش‌ها و ملاک‌های والایی به وجود آمده است و برای دفاع از این مبانی باید یکپارچگی با انگیزه اصلی و اساسی که همان ارزش‌های انقلابی است، وجود داشته باشد در غیر این صورت نمی‌توان سپاه را از نهادهای مشابه آن متمایز دانست.^۵ گرایش و وابستگی به احزاب بیشتر در نهادهای فکری سپاه اتفاق می‌افتد که رهبر معظم انقلاب با ابراز تأسف در این باره می‌فرماید: «برای خاطر فلان بینش که با فلانی شما خوبید با یک کسی بیخودی بد بشوید... اینها در سپاه متأسفانه بریفتاده... هستند توی سپاه هنوز، به خصوص در آن بخش‌هایی که کار فکری انجام می‌دهند یا هدایت فکری دارند یا تأثیر فکری دارند، یک چنین چیزهایی نمی‌شود، نباید باشد. بروند توی یک مجموعه‌ای یا بنویسند یا بگویند یا فکر کنند یا تبادل نظر کنند یا جمع و تفریق اوضاع سیاسی کنند. بعد هم صبح، لباس آرم سپاه بپوشند... این خلاف شرع است.»^۶ رهبر معظم انقلاب برای نشان دادن آسیب‌زا بودن گروه‌گرایی و تعصبات باندی چنین تعصباتی را خانمان‌سور می‌دانند که باید با معنویت و اخلاق جلوی آنها را گرفت.^۷ ایشان در این باره می‌فرماید: «گروه‌گرایی یعنی تعصب باندی و این خانمان‌سوز است. باید با سلاح معنویت، اخلاق و نصیحت این جریان فاسد را نابود کرد.»^۸

۳-۱- امور سیاسی و جهات سیاسی

جهات سیاسی و امور سیاسی از جمله تعابیری است که امام(ره) نسبت به منع قوای مسلح در عرصه احزاب به کار برده‌اند؛ برای نمونه امام فرموده‌اند: «شما باید سعی کنید جهات سیاسی در سپاه وارد نشود. اگر افکار سیاسی وارد سپاه شود جهات نظامی آن از بین می‌رود...»^۹ همچنین در جای دیگر فرموده‌اند: «قوای مسلح از هر قشری که هستند، در حالی که باید دارای دید سیاسی باشند و هرگز کورکورانه عمل نکنند نباید در اموری که سیاست‌بازان در آن دخالت دارند

۴- صحیفه امام(ره)، ج ۱۴، ص ۷۴.

۵- پیام انقلاب، شماره ۱۱۰، ص ۲۷.

۶- سپاه از منظر ولایت، راسخون، دسترسی در ۱۶ اردیبهشت ۸۸.

۷- <http://rasekhoon.net/article/show/۱۳۲۰۳۸>

۸- رویدادها و تحلیل‌ها، شماره ۲۲، ص ۷.

۹- صحیفه امام(ره)، ج ۱۸، ص ۶۲.

داخل شوند...»^۹ ایشان در یک جا از عبارت «جهت‌های سیاسی یا افکار سیاسی» استفاده کرده‌اند که همگی مفاهیمی مطلق دارند؛ اما عبارت «بازی‌های سیاسی» که به کار برده‌اند نسبت به آن دو مقید است. افزون بر این، از عبارت «گروه‌گرایی» و «حزب‌گرایی» که باز هم نسبت به سه مفهوم گذشته مقیدتر است، استفاده کرده‌اند؛ در حالی که همه آنها برای نظامیان به کار رفته‌اند. از عبارت اول این‌گونه استنباط می‌شود که مقصود امام این است که به طور کلی نظامیان از همه امور سیاسی فاصله بگیرند و به نظامی حرفه‌ای تبدیل شوند و نسبت به آنچه در صحنه سیاسی جامعه می‌گذرد، بی‌تفاوت باشند؛ اما عبارت دوم مفهوم محدودتری دارد، زیرا بازی‌های سیاسی بخشی از امور سیاسی را در برمی‌گیرد و عموماً به مبارزات حزبی و سیاسی بین احزاب و سازمان‌ها برای کسب قدرت اطلاق می‌شود و برای خود قواعدی با عنوان «قواعد بازی» دارد. بر این اساس، نظامیان از ورود به این دسته از امور نهی شده‌اند که رهبر معظم انقلاب نیز بر آن تأکید دارند. از دیدگاه رهبر معظم انقلاب ورود سپاه در چالش‌های سیاسی و خطی و جناحی نوعی مسامحه و سهل‌انگاری است که موجب نادیده گرفتن چالش‌های اصلی انقلاب است، لذا فرموده‌اند: «اینکه ما بیایم چالش انقلاب را فرو بکاهیم به چالش‌های سیاسی و خطی و جناحی و مقابله زید و عمرو با یکدیگر، این سهل‌نگری است، مسامحه است، سهل‌انگاری است؛ چالش انقلاب اینها نیست. اینکه یک خط سیاسی، یک جریان سیاسی با یک جریان سیاسی دیگر دعوا دارند، یا زیدی با عمروی اختلاف دارد، اینها چالش انقلاب نیست؛ چالش اساسی انقلاب عبارت است از اینکه انقلاب یک نظم جدیدی را برای بشریت ارائه کرده.»^{۱۰} ثمر بیانی دیگر، رهبر معظم انقلاب دعوایها و جنجال‌های سیاسی را تباه‌کننده نیروهای مسلح می‌داند: «همه شما احتیاج دارید به درک صحیح نظامی و سیاسی و فهم سیاست‌های رایج دنیا، زیرا بدون آن انگیزه دفاع در انسان سست خواهد شد. اما همه شما هم احتیاج مبرم دارید به پرهیز از دسته‌بندی‌ها و فعالیت‌ها و دعوایها جنجال‌های سیاسی که تباه‌کننده نیروهای مسلح است.»^{۱۱}

۴-۱- ارتباط با احزاب

ارتباط با احزاب و گروه‌ها، یکی دیگر از قلمروهای ممنوع سپاه در عرصه سیاسی است. حضرت امام(ره) از قوای مسلح می‌خواهند که هیچ‌گاه اجازه ندهند افراد سیاسی در ارتش نفوذ کنند و به عنوان سخنران اهداف حزبی و جناحی خود را ترویج کنند. البته ایشان سخنرانی به عنوان موعظه و موارد غیر سیاسی را رد نمی‌کنند؛ اما سخنرانی‌های جهت‌دار سیاسی را به صلاح قوای مسلح نمی‌دانند و به این نکته نیز اشاره می‌کنند که کسانی که به چنین میزبانی‌هایی قائل

۹- همان، ج ۱۲، ص ۶۱

۱۰- بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۲/۶/۲۶

۱۱- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۸/۹/۲۶

هستند، ندانسته وارد معرکه دشمن می‌شوند و به قوای مسلح آسیب می‌رسانند: «نگذارید سیاسونی که بخواهند بیایند در آنجا مسائل سیاسی بگویند در آنجا صحبت نکنند.»^{۱۲}

از این نگاه امام(ره) نفی آموزش و بصیرت‌افزایی سیاسی نسبت به انقلاب و نظام جمهوری اسلامی برداشت نمی‌شود؛ چرا که این بیان امام مبنی بر اینکه «دیدهای سیاسی را داشته باشید، مطالعات سیاسی مانع ندارد»^{۱۳} دلایلی بر لزوم افزایش دید و مطالعات سیاسی است. بنابراین تبیین و تحلیل مبنایی، اصول و سیاست‌های کلان انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی مطابق با آرمان‌های حضرت امام(ره) نه تنها ممنوع نیست؛ بلکه آموزش آنها لازمه بصیرت سیاسی پاسداران انقلاب اسلامی است. رهبر معظم انقلاب نیز بارها به این موضوع اشاره کرده‌اند: «یک بار دیگر، نکته‌ای را که بارها از زبان امام بزرگوارمان صادر شده بود، برای شما بازگو می‌کنم و آن این است که نیروهای مسلح، نباید در دسته‌بندی‌های سیاسی دخالت کنند.»^{۱۴}

۲- قلمرو مجاز فعالیت سپاه از دیدگاه امام و رهبری

۲-۱- مقابله با تفرقه‌افکنی، توطئه، حيله‌گری و خیانت احزاب و گروه‌ها

حضرت امام(ره) با یادآوری دوران مشروطه «در صدر مشروطیت هم با ایجاد گروه‌های مختلف نگذاشتند که مشروطه به ثمر خودش برسد»^{۱۵} و چگونگی عملکرد احزاب، به حامیان انقلاب هشدار داده‌اند که برای حفظ و به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی مراقب عملکرد احزاب باشید، چه بسا کسانی که هیچ سختی با انقلاب ندارند «گروه‌هایی که اسمی از آنها در این نهضت نبود، امروز پیش‌قدم می‌خواهند بشوند»^{۱۶} برای ضربه زدن به انقلاب و نابودی آن در پوشش احزاب موافق انقلاب درصدد توطئه برآیند. امام(ره) در اینجا با یک درخواست عمومی خطاب به ملت می‌گویند:

«مردم ایران! بیدار باشید، مسلمین! بیدار باشید، اگر خدای نخواستہ خللی واقع بشود در این صف فشرده مسلمین، در این صف فشرده ملت ایران، خطر در پیش است. تفرقه‌افکن‌ها را از بین خودتان بیرون کنید. ما نخواهیم گذاشت که این تفرقه‌افکن‌ها رشد کنند، آنها را در نطفه خفه می‌کنیم. آزادی غیر از توطئه است. آزادی، آزادی بیان است؛ هرچه می‌خواهند بگویند، توطئه نکنند، آدم‌کشی نکنند. این آدم‌کش‌ها و توطئه‌گرها را دفن خواهیم کرد. برادران من!

۱۲- صحیفه امام(ره)، ج ۱۴، ص ۴۴۱.

۱۳- همان.

۱۴- بیانات در تاریخ ۱۳۶۸/۸/۲۹.

۱۵- صحیفه امام(ره)، ج ۷، ص ۱۳۳.

۱۶- همان.

بیدار باشید، هوشیار باشید، شیاطین در مخفی‌گاه‌ها توطئه می‌کنند. باید ما با هم- یکصدا با هم- به پیش برویم و این نهضت را و این جمهوری اسلامی را به ثمر برسانیم.»^{۱۷}

با توجه به اطلاق کلام، سپاه پاسداران نیز مورد خطاب امام(ره) است و در صورت توطئه، تفرقه‌افکنی و خیانت احزاب می‌تواند به مسئله ورود پیدا کند. امام(ره) در ۱۳۵۸/۵/۲۷ نسبت به توطئه‌های گروهک‌ها فرموده‌اند: «وقتی که توطئه شد، دیگر نمی‌توانیم ما تا آخر تحمل کنیم و توطئه‌ها را بپذیریم. مسئله، مسئله اسلام و مسئله مصالح مسلمین است. با مصالح مسلمین و اسلام ما نمی‌توانیم مسامحه کنیم. بنابراین، من اعلام کردم که اگر چنانچه اینها باز یک همچو کارهایی بکنند، ما تمام ملت را بسیج می‌کنیم، ما تمام پاسدارانی که هستند بسیج می‌کنیم، ما تمام زن و مرد ایران را بسیج می‌کنیم، و ریشه آنها را در می‌آوریم.»^{۱۸} پیام امام در دستگیری سران حزب توده تأییدی بر ورود سپاه در عرصه احزاب و گروه‌ها در شرایط توطئه و خیانت به ملت است. در این پیام، حضرت امام(ره) از احزاب و گروه‌های مختلف اعم از دموکرات، کومله، منافقین و فدایی خلق نام برده‌اند که همه آنان مصداق احزاب و گروه‌هایی هستند که درصدد توطئه و خیانت علیه نظام بودند. در این پیام حضرت امام(ره) از اقدام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی حمایت کرده و آن را موجب سرفرازی امت اسلامی دانسته‌اند.^{۱۹}

۲-۲- مقابله با نفوذ و فساد گروه‌ها و احزاب علیه اسلام و مصالح مردم

در اندیشه حضرت امام(ره) توجه به حفظ اسلام و مصالح مردم نقش ویژه‌ای دارد؛ از همین رو وقتی از ایشان درباره حدود فعالیت احزاب و گروه‌ها و محدوده آزادی آنان سؤال می‌شود، در جواب می‌فرمایند: «هرگونه اجتماعات و احزاب از طرف مردم در صورتی که مصالح مردم را به خطر نیندازد، آزادند و اسلام در تمامی این شئون حد و مرز آنان را تعیین کرده است.»^{۲۰} بر اساس این دیدگاه حضرت امام، در صورتی که احزاب مصالح مردم را به خطر بیندازند، آزادی آنان که با مصالح مردم منافات داشته باشد، سلب خواهد شد. سلب آزادی از احزاب بر اساس قانون فرایند مشخصی دارد. در صورتی که نهادهای مربوطه نتوانند از فعالیت‌های احزاب که مصالح مردم را به خطر می‌اندازد، جلوگیری کنند سپاه بر اساس تجربیات گذشته که به درخواست امام در غائله‌هایی چون کردستان و... ورود پیدا کرده است، به مسئله ورود پیدا خواهد کرد.

۱۷- همان.

۱۸- صحیفه امام(ره)، ج ۹، ص ۲۹۰.

۱۹- همان، ج ۱۷، ص ۴۲۲.

۲۰- احزاب و گروه‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی(س)، ص ۵۹.

جدول قلمرو مجاز و ممنوع سپاه در عرصه سیاسی نسبت به احزاب و گروه‌های سیاسی از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب	
قلمرو ممنوع	قلمرو مجاز
* عضویت و ورود در احزاب و گروه‌ها * گروه‌گرایی و گرایش به احزاب و جناح‌ها * ورود در بازی‌های سیاسی احزاب و گروه‌ها * ورود در مناقشات سیاسی احزاب و گروه‌ها * ورود در زد و بندهای سیاسی احزاب * ورود افکار سیاسی احزاب و گروه‌ها در سپاه * ارتباط سیاسی و میزبانی احزاب در سپاه	* مقابله با احزاب در صورت تفرقه‌افکنی * مقابله با احزاب در صورت توطئه * مقابله با احزاب در صورت خیانت و انحراف * مقابله با احزاب در صورت به خطر انداختن مصالح مردم و ملت * مقابله با احزاب در صورت اقدام مسلحانه * مقابله با احزاب در صورت حیل‌گری دشمن * شناخت احزاب برای دفاع از حزب‌الله * مقابله با تبلیغات و توطئه احزاب علیه انقلاب * مقابله با احزاب در صورت تشخیص فرماندهی کل قوا

۳- فعالیت سیاسی سپاه در رابطه با احزاب از نگاه قوانین

۳-۱- قانون اساسی

با بررسی اولیه قانون اساسی درمی‌یابیم، در قانون اساسی به تعیین قلمرو مجاز و ممنوع سپاه درباره احزاب و گروه‌های سیاسی اشاره‌ای نشده است. در اصل ۱۵۰ قانون اساسی وظیفه سپاه «نگهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن» ذکر شده است و در اصل ۲۶ که متعلق به احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی است، آمده است: «احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده آزادند، مشروط به اینکه اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند.»

در دو اصل ذکر شده هیچ اشاره‌ای به تعیین قلمرو مجاز و ممنوع سپاه نسبت به احزاب و تشکل‌های سیاسی نشده است؛ اما از قیدهای که در دو اصل مذکور وجود دارد، می‌توان ارتباط بین دو اصل را چنین تبیین کرد که در اصل ۱۵۰ مربوط به سپاه عنوان کلی «نگهبانی از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن» و در اصل ۲۶ مربوط به احزاب قید «مشروط به اینکه

اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند». ارتباطی منطقی وجود دارد که می‌توان از آن چنین برداشت کرد احزاب و گروه‌ها طبق قانون اساسی مادامی که اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکرده‌اند، آزادانه می‌توانند فعالیت کنند، در غیر این صورت بر اساس قانون، نظام می‌تواند با آنها برخورد کند. البته برخورد سلسله‌مراتبی دارد، ابتدا نیروهای اطلاعاتی، انتظامی و قوه قضائیه مسئولیت برخورد را برعهده دارند، آنگاه در صورتی که کنترل حزب یا تشکیلی از عهده نیروهای مذکور خارج شود و انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن را تهدید کند، بر اساس اصل ۱۵۰ سپاه مسئولیت دارد برای نگرهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن برای مقابله با آن حزب ورود پیدا کند. بنابراین، با استناد به قانون اساسی، قلمرو مجاز و ممنوع سپاه نسبت به احزاب را این چنین می‌توان تبیین کرد که سپاه هیچ‌گونه حق ورود و دخالت در فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی که در چارچوب قانون فعالیت می‌کنند، ندارد؛ الا زمانی که فعالیت احزاب علیه انقلاب و دستاوردهای آن به بحرانی تبدیل شود که کنترل آن از عهده سایر نهادهای مسئول خارج شود! مانند حرکات مسلحانه برخی احزاب در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی یا جاسوسی برای بیگانگان یا توطئه و تهدید علیه نظام. در چنین مواردی نیز سپاه طبق اساسنامه، به عنوان ضابط قضایی وارد عمل شده و برخورد قانونی خواهد کرد.

۲-۳- اساسنامه سپاه

بر اساس ماده ۳۴ اساسنامه که شرایط پاسدار را تعریف می‌کند، یکی از شرایط پاسداران را «عدم عضویت در احزاب و گروه‌ها و سازمان‌های سیاسی» است. طبق این بند هیچ پاسداری حق عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی را ندارد. با وجود این، آیا می‌توان طبق اساسنامه قلمرو مجازی برای سپاه در عرصه سیاسی نسبت به احزاب مشخص کرد؟

در ماده یک اساسنامه سپاه آمده است: «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نهادی است تحت فرماندهی عالی مقام رهبری که هدف آن نگرهبانی از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن». همچنان که قبل از این بیان کردیم، بر اساس این ماده در صورتی که احزاب و جریان‌های سیاسی تهدید برای انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن به حساب آیند و نهادهای مربوطه نتوانند مسئله را فیصله دهند، سپاه به عنوان یک نیروی استراتژیک و محافظ نظام ورود پیدا می‌کند.^{۳۱} برداشت دیگری که از این ماده صحیح است اینکه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نهادی تحت فرماندهی عالی رهبر معظم انقلاب است و از این رو در صورت تشخیص و دستور رهبر معظم انقلاب، سپاه می‌تواند در هر زمینه از جمله احزاب ورود پیدا کند.

۳۱- بر اساس اصل ۱۵۱ قانون اساسی، بیانات امام(ره) و رهبر معظم انقلاب سپاه نیرویی است که به طور خاص در شرایط بحران مسئولیت حفظ انقلاب را برعهده دارد.

در فصل دوم اساسنامه که درصدد تبیین مأموریت سپاه است، در ماده دوم آمده است: «مبارزه قانونی با عوامل و جریان‌هایی که درصدد خرابکاری، براندازی نظام جمهوری اسلامی و یا اقدام علیه انقلاب اسلامی ایران می‌باشند.» بر اساس این ماده قانونی، سپاه می‌تواند با عوامل و جریان‌های که درصدد خرابکاری، براندازی یا اقدام علیه انقلاب اسلامی هستند، برخورد کند. بنابراین با استناد به ماده دوم اساسنامه سپاه می‌توان قلمرویی که سپاه حق ورود در آن را دارد، تشخیص داد. مواد دیگر از اساسنامه که در موضوع احزاب و تشکلهای سیاسی است، ماده‌های ۴۷ و ۴۸ است. طبق ماده ۴۷، سپاه پاسداران از کلیه احزاب و گروه‌های سیاسی مستقل است و به لحاظ عقیدتی و سیاسی تابع ولایت فقیه است. از این ماده نیز می‌توان ممنوعیت هواداری از احزاب و گروه‌های سیاسی را اثبات کرد. ماده ۴۸ اساسنامه نیز با صراحت به این موضوع اشاره کرده است و ادامه عضویت پاسدار در حزب و گروه را موجب اخراج از سپاه می‌داند: «ماده ۴۸- اعضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی حق عضویت در هیچ حزب و گروه یا سازمان سیاسی را ندارند و ادامه عضویت آنها موجب اخراج از سپاه خواهد شد.»

مواد دیگری که در اساسنامه سپاه وجود دارد و می‌توان از آنها قلمرو مجاز سپاه نسبت به احزاب را برداشت کرد، ماده‌های ۳، ۴ و ۵ از فصل دوم است؛ به این شکل که در ماده ۳ یکی از وظایف سپاه را «مبارزه قانونی با عواملی که با توسل به قوه قهریه درصدد نفی حاکمیت قوانین جمهوری اسلامی باشند» معرفی می‌کند. با توجه به این ماده، اگر احزاب و گروه‌ها با توسل به قوه قهریه درصدد نفی حاکمیت برآیند، سپاه طبق این ماده می‌تواند با آنها برخورد کند. از آنجا که اقدامات براندازانه نسبت به یک نظام معمولاً سازمان‌یافته و جریان‌محور است؛ بنابراین قبل از هر چیز در این امر، احزاب و گروه‌ها متبادر به ذهن هستند. از این رو این ماده به سپاه این امکان را می‌دهد که با اقدام قانونی ورود پیدا کند. طبق ماده ۵: «همکاری با نیروهای انتظامی در مواقع لزوم، در جهت برقراری نظم و امنیت و حاکمیت قانون در کشور» سپاه می‌تواند به کمک نیروی انتظامی در برقراری نظم و امنیت همکاری کند. ماده ۵ اساسنامه تبصره‌ای دارد که سپاه پاسداران را در مأموریت‌های مذکور به عنوان ضابط قوه قضائیه معرفی می‌کند. در این تبصره آمده است: «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در زمینه مأموریت‌های مذکور در مواد فوق به عنوان ضابط قوه قضائیه عمل می‌کند.»

۳-۳- قانون مقررات استخدامی سپاه

اهمیت استقلال سپاه از احزاب و گروه‌ها و سازمان‌های سیاسی به میزانی است که در قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ماده ۱۶ یکی از شرایط عمومی استخدام کادر ثابت و پیمانی و کارکنان بسیجی ویژه را «عدم عضویت و هواداری از احزاب و گروه‌ها و

سازمان‌های سیاسی» برشمرده است. بر اساس این ماده از قانون مقررات استخدامی سپاه، می‌توان عضویت و هواداری را یکی از موارد ممنوع پرسنل^{۳۳} سپاه نسبت به احزاب و تشکل‌ها نام برد. در بند دیگر همین ماده آمده است: «نداشتن سابقه عضویت و یا هواداری از احزاب و گروه‌ها و سازمان‌های غیر اسلامی، التقاطی، الحادی و غیر قانونی.»

۳-۴- قانون مجازات نیروهای مسلح

بر اساس ماده ۴۰ قانون مجازات نیروهای مسلح عضویت در سازمان‌ها، احزاب و جمعیت‌های سیاسی، مداخله، شرکت یا فعالیت در دسته‌بندی‌ها و مناقشات‌های سیاسی و تبلیغات انتخاباتی ممنوع است و مرتکبان به این جرم را به شش تا سه سال حبس محکوم می‌کند و به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات نیروهای مسلح این اختیار داده شده است تا درباره ادامه یا انفسال آنها از خدمت تصمیم‌گیری کنند. بنابراین پرسنل سپاه بر اساس ماده ۴۰ قانون مجازات نیروهای مسلح^{۳۴} نیز حق عضویت، مداخله، شرکت و فعالیت در دسته‌بندی‌ها، مناقشات و تبلیغات انتخاباتی را ندارد.

۳-۵- آیین‌نامه انضباطی

در آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح فصل پنجم ماده ۴۹ آمده است: «پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از عضویت یا وابستگی به احزاب و گروه‌های سیاسی ممنوع بوده و حق فعالیت در جهت برنامه‌ها و تبلیغات آنان را ندارند.» بر اساس این ماده از آیین‌نامه سه عرصه عضویت، وابستگی و فعالیت از موارد ممنوع است که سپاه حق ورود به آن را ندارد.

۳۳- ماده ۶ قانون مقررات استخدامی سپاه در تعریف پرسنل آورده است: «پرسنل سپاه کسانی هستند که برابر شرایط و مقررات مندرج در این قانون و یا قانون خدمت وظیفه عمومی به خدمت پذیرفته می‌شوند و عبارتند از: الف- کادر ثابت. ب- وظیفه. ج- پیمانی. د- بسیجی.

۳۴- نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران: به ستاد فرماندهی کل قوا، ارتش، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نیروهای انتظامی و وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته اطلاق می‌شود.

جدول قلمرو مجاز و ممنوع سپاه در عرصه سیاسی نسبت به احزاب از منظر قوانین		
نوع قانون	قلمرو مجاز	قلمرو ممنوع
قانون اساسی	*در شرایط بحران و ناتوانی نهادهای مربوطه در مقابله با توطئه و تهدید احزاب(برداشت از اصل ۵۱)	*در شرایط عادی سپاه حق هیچ‌گونه ورود ندارد(برداشت از کل قانون)
اساسنامه سپاه	*در صورت دستور فرماندهی کل قوا(ماده ۱)، *در صورت خرابکاری، براندازی و اقدام علیه انقلاب توسط احزاب(ماده ۲)، *در صورت توسل احزاب به قوه قهریه در مقابل نظام(ماده ۳)، * در صورت برهم زدن نظم و امنیت توسط احزاب(ماده ۵)، *در صورت درخواست قوه قضائیه(تبصره ماده ۵)، *در صورت درخواست نیروی انتظامی(ماده ۶)، *در صورت درخواست ارگان اطلاعاتی کشور(ماده ۸)	*عضویت(ماده ۴۸ و ۳۴) *هواداری(ماده ۳۴) * عمل همانند شخصیت حزبی در جامعه(ماده ۴۷)، * هوادری از احزاب(ماده ۴۸)
قانون استخدامی		*عضویت(ماده ۱۶)، *هواداری(ماده ۱۶)
قانون جرایم نیروهای مسلح		*عضویت(ماده ۴۰)، *مداخله(ماده ۴۰)، *شرکت در مراسم‌های حزبی(ماده ۴۰)، *فعالیت حزبی(ماده ۴۰)
قانون فعالیت احزاب و...		*در شرایط عادی حق هیچ‌گونه ورود ندارد(برداشت از کل قانون)
آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح		*عضویت، وابستگی، فعالیت در جهت برنامه و تبلیغات(ماده ۴۹)

فصل دوم:

فعالیت

در عرصه انتخابات

۱ - قلمرو ممنوع فعالیت سپاه در انتخابات از نگاه امام و رهبری

اگر چه بیانات حضرت امام(ره) درباره فعالیت سپاه در انتخابات چندان گسترده نیست و به تناسب شرایط و اوضاع و احوال ارائه شده، اما همین بیانات مختصر بسیار راهگشاست و می‌تواند به مثابه نقشه راه سپاه به کار گرفته شود. برای نمونه آن امام بزرگوار در تاریخ ۱۳۶۳/۵/۱۸ در جمع مسئولان نظام، با نهی نظامیان از ورود در مناقشات سیاسی می‌فرماید: «برای سپاهی‌ها جایز نیست که وارد بشوند به دسته‌بندی و آن طرفدار آن یکی، آن یکی طرفدار آن یکی. به شما چه ربط دارد که در مجلس چه می‌گذرد؟ در امر انتخابات باز هم به من اطلاع دادند که بین سپاهی‌ها هم باز صحبت هست. خوب! انتخابات در محل خودش دارد می‌شود، جریانی دارد، به سپاه چه کار دارد که آنها هم اختلاف پیدا کنند؟ برای سپاه جایز نیست این. برای ارتش جایز نیست این. سپاهی را از آن تعهدی که دارد، از آن مطلبی که به عهده اوست باز می‌دارد و همین‌طور ارتش را.»^{۲۵}

از این بیانات امام چند نکته قابل برداشت است:

۱- از آنجا که در انتخابات معمولاً گروه‌ها، جناح‌ها و دسته‌های سیاسی با یکدیگر رقابت می‌کنند و یکی از اهداف اصلی آنها کسب قدرت است، حضرت امام(ره) ورود سپاه و ارتش را به این عرصه جایز ندانسته‌اند؛ زیرا ورود سپاه در عرصه انتخابات، لاجرم رقابت‌ها و اختلافات گروه‌ها و جناح‌ها را به درون سپاه نیز کشانده و این اختلافات نه تنها برای سپاه، بلکه برای هر نهاد نظامی سم مهلک است.

۲- ورود در عرصه انتخابات یک فعالیت آشکار سیاسی است و در این عرصه کشمکش و رقابت تا حدودی طبیعی است؛ ولی این کشمکش‌ها در شأن سپاه نبوده و جایگاه آن را نزد مردم در حد یک سازمان سیاسی تنزل داده و سپاه را از اعتماد و پشتوانه مردمی که مهم‌ترین سرمایه آن است، بی‌بهره می‌کند. به تعبیر حضرت امام(ره) سپاه باید عزت و محبوبیت خود را حفظ کند و اگر حفظ نکند از بین می‌رود.^{۲۶}

۳- به تعبیر حضرت امام ورود در عرصه انتخابات، سپاهی را از آن تعهدی که دارد باز می‌دارد. تعهد و وظیفه سپاه و پاسداران، طبق اصل ۱۵۰ قانون اساسی و بیانات امام، پاسداری از انقلاب و دستاوردهای آن است و ورود در عرصه انتخابات این وظیفه اصلی فراموش شده و ممکن است انقلاب ضربه بخورد.

۲۵- صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۷.

۲۶- سپاه پاسداران در اندیشه امام خمینی، تبیان دفتر سی‌وسوم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، ۱۳۷۹، ص ۹۴.

پس از حضرت امام، رهبر معظم انقلاب نیز در طول حدود سه دهه گذشته بیانات متعددی درباره سپاه و به ویژه رابطه آن با سیاست داشته‌اند که در ادامه به آنها استناد خواهیم کرد. ایشان در ابتدای پذیرش رهبری جامعه اسلامی در بیانات مهمی در جمع فرماندهان سپاه می‌فرمایند: «سپاه همان‌گونه که امام فرمودند، در سیاست دخالت نکند... در سیاست دخالت نکردن یعنی اینکه سپاه به عنوان یک سازمان نظامی و رزمی در مسائلی چون انتخابات مجلس، انتخابات ریاست‌جمهوری و جناح‌بندی‌های داخل کشور وارد نشود. مثلاً چنانکه فرض کنیم دو جناح سیاسی در کشور فعالیت دارند سپاه حق ندارد به نفع یکی وارد شود... سپاه با حزب فرق می‌کند...»^{۳۷}

این بیانات که بلافاصله پس از جنگ در مجمع بزرگ فرماندهان ایراد شده، در حقیقت نوع نگرش ایشان به سپاه به طور کلی و به ویژه رابطه سپاه با مسائل سیاسی را روشن می‌کند. این بیانات نشان می‌دهد، راه و روش رهبر معظم انقلاب تداوم راه و روش امام در همه جنبه‌ها، از جمله نوع نگرش ایشان به نیروهای مسلح و سپاه و رابطه آنها با سیاست است و ایشان تاکنون نیز از این راه که مسیر انقلاب و اسلام است، با تمام وجود پاسداری کرده‌اند.

ایشان ضمن تأکید بر دیدگاه‌های حضرت امام(ره) و ضرورت قدرت تحلیل و شم سیاسی برای سپاه، از ورود در دسته‌بندی‌های سیاسی و فعالیت انتخاباتی نهی کرده و می‌فرمایند:

«موضع خود را شناختن و در آن قرار گرفتن، هوشیاری سیاسی، شم سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی- البته به دور از ورود در دسته‌بندی‌های سیاسی- خودش یکی از آن خطوط ظریفی است که من در پیام هم به شما عرض کردم؛ امام هم که مکرر در مکرر فرموده بودند.»^{۳۸}

ایشان با تأکید بر لزوم شناخت و درک سیاسی برای سپاه به دور از جناح‌بندی می‌فرمایند: «منظور از اینکه سپاه نباید یک واحد سیاسی باشد و در سیاست دخالت نکند این نیست که افرادی که در این سازمان هستند از سیاست و درک سیاسی که برای تک‌تک (احاد) ملت لازم است بی‌خبر باشند؛ بلکه منظور این است که سپاه به عنوان یک نیروی مسلح از تحرکات سیاسی کشور چون انتخابات و جناح‌بندی‌ها به دور باشد.»^{۳۹}

بنابراین از منظر رهبر معظم انقلاب، فهم سیاست و شناخت گروه‌ها و جریان‌های سیاسی با فعالیت سیاسی و فعالیت بر له یک جریان و علیه جریان دیگر، دو موضوع متفاوت هستند و ضمن اینکه اولی برای سپاه لازم و ضروری است، دومی برای سپاه ممنوع است.

۳۷- رویدادها و تحلیل‌ها، ش ۴۸، ص ۱۲.

۳۸- ۱۳۷۰/۶/۲۷.

۳۹- دژهای استوار(رهنمودهای حضرت امام و رهبر معظم انقلاب درباره نیروهای مسلح)، محمدحسین مهدی و علی شیخیان، قم: مرکز تحقیقات اسلامی سپاه، ۱۳۷۸، ص ۱۸۹.

از مباحث فوق این طور برداشت می‌شود که سپاه حق دخالت در انتخابات و هواداری از فرد، حزب، گروه یا جریانی را ندارد؛ اما برای روشننگری اعضای خود و همچنین بسیجیان، می‌تواند معیارها و شاخص‌های مد نظر امام و رهبری را بیان کند.

۲- قلمرو ممنوع فعالیت انتخاباتی سپاه از منظر قانون

در قوانین متعدد چه قوانین مربوط به سپاه و نیروهای مسلح و چه قوانین مربوط به انتخابات، قلمرو فعالیت سپاه مشخص شده که به موارد مهم آن در زیر اشاره می‌شود:

۱-۲- قانون «مجازات جرایم نیروهای مسلح»

این قانون در نهم دی ماه ۱۳۸۲ در مجلس شورای اسلامی تصویب و ۲۵ دی ماه همان سال از سوی شورای نگهبان تأیید شد.

ماده ۴۰ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح نیز تصریح می‌کند: «مداخله، شرکت یا فعالیت کارکنان نیروهای مسلح در دسته‌بندی‌ها، مناقشه‌های سیاسی و تبلیغات انتخاباتی ممنوع بوده و جرم تلقی می‌شود و مرتکبین به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می‌گردند.» ماده ۱۶ قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ماده ۴۷ اساسنامه سپاه پاسداران نیز بر این ممنوعیت تأکید می‌کند.

۲-۲- سیاست‌های کلی انتخابات

سیاست‌های کلی انتخابات که مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه کرده و پس از تأیید رهبر معظم انقلاب، در سال ۱۳۹۵ ابلاغ شد، گام مهمی در جهت هر چه بهتر برگزار شدن انتخابات در ایران محسوب می‌شود. در این سیاست‌ها به موارد مهمی اشاره شده؛ از جمله در بند ۱۶ آمده است: «ممنوعیت ورود نیروهای مسلح، قوای سه‌گانه اعم از وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های تابعه آنها، دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی، سازمان‌ها، نهادها و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی در دسته‌بندی‌های سیاسی و جناحی انتخاباتی و جانبداری از داوطلبان.»

اگرچه این بند کلی است و شامل تمامی نهادهایی که به نوعی دولتی محسوب شده و از بیت‌المال بهره‌مندند می‌شوند؛ اما ممنوعیت ورود نیروهای مسلح در انتخابات با توجه به اینکه سپاه نیز عضوی از نیروهای مسلح است، شامل سپاه هم شده و باید بر طبق آن عمل شود.

۲-۲- ماده ۲۴ قانون انتخابات ریاست جمهوری

ماده ۲۴ قانون انتخابات ریاست جمهوری در این زمینه اعلام می‌دارد که نیروهای نظامی و انتظامی حق دخالت در اجرای انتخابات را نداشته و تنها وظیفه حفظ نظم و امنیت در انتخابات را دارند.

۳- قلمرو مجاز فعالیت سپاه در عرصه انتخابات

۳-۱- تأمین امنیت انتخابات

همان‌طور که نظریه مردم‌سالاری دینی ارائه شده در انقلاب اسلامی، الگوی کم‌نظیری در دنیای معاصر محسوب می‌شود و یکی از مظاهر اصلی آن انتخابات است، امنیت و آرامش انتخابات در طول چهار دهه گذشته که ایران درگیر جنگ و توطئه‌های فراوان بوده و هر سال به طور میانگین یک انتخابات برگزار شده است، بی‌نظیر بوده و سپاه نقش مهمی در تأمین آن داشته است؛ به گونه‌ای که مورد تأیید رهبر معظم انقلاب قرار گرفته و می‌فرمایند: «خصوصیت دیگری که مهم و قابل توجه است و باید واقعاً خدا را شکر کنیم، امنیت و آرامش فضای انتخابات بود؛... ما از کسانی که این امنیت را توانستند تأمین کنند برای ما- از وزارت کشور تا نیروی انتظامی تا سپاه تا بسیج و دیگرانی که تأثیر در این معنا داشتند- حقیقتاً بایستی تشکر کنیم.»^{۳۰}

۳-۲- زمینه‌سازی حضور حداکثری مردم

همان‌طور که تعداد انتخابات در جمهوری اسلامی یک رکورد جهانی محسوب می‌شود، میزان حضور مردم در انتخابات با میانگین حدود ۶۳ درصد^{۳۱} یک رکورد است و فعالیت سپاه در این زمینه فارغ از جناح‌بندی‌های سیاسی اشکالی ندارد.

۳-۳- روشنگری و تبیین معیارها و شاخصه‌های نامزد اصلح

روشنگری و آگاهی‌بخشی به نیروهای سپاه و آحاد بسیجیان درباره افراد و جریان‌های شرکت‌کننده در انتخابات با تبیین شاخصه‌ها و معیارهای مورد نظر امام و رهبری البته بدون گرایش و جانبداری از فرد یا گروه خاصی و با رعایت تقوا و انصاف، از دیگر موارد مجاز فعالیت سپاه در انتخابات است.

۳۰- ۱۳۹۴/۱۲/۲۰

۳۱- محمدامین رضازاده، مدیرکل سیاسی وزارت کشور، ۱۳/۱۰/۱۳۹۵.

به طور کلی، درباره قلمرو فعالیت سپاه در انتخابات چند نکته قابل ذکر است:

۱- انتخابات به معنای دخالت مردم در سرنوشت خود و تعیین مسئولان و کارگزاران نظام، یکی از برکات و دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی است. حضور مردم در انتخابات به معنای پذیرش اصل نظام و بیعت با آن است و فرصتی برای نظام اسلامی است تا با اصلاح روندها، به سمت اهداف متعالی پیش رود. بنابراین، حضور مردم در انتخابات فارغ از نتیجه آن راه، نمی‌توان تهدیدی برای نظام تلقی کرد؛ زیرا نامزدهای انتخابات بر اساس قانون و با نظارت شورای نگهبان وارد عرصه رقابت شده و اگر تهدیدی از جانب دشمنان برای دخالت در انتخابات و نفوذ ناهلان در ارکان نظام وجود داشته باشد، باید در این مرحله از آن ممانعت شود نه در فرایند انتخابات و رقابت‌های افراد و جناح‌ها. از نظر سردار رضایی، سپاه باید اطلاعات و تحلیل‌های خود را در رابطه با نفوذ ناهلان در ارکان نظام، به مقامات قانونی نظیر شورای نگهبان و شورای عالی امنیت ملی ارائه دهد و سعی کند از طریق مراجع قانونی این قضیه را پیگیری کند.^{۳۳} اگر پس از تأیید شورای نگهبان و در فرایند انتخابات سپاه متوجه تهدیدی علیه نظام شد، در این صورت سپاه باید تابع رهبری باشد و بر اساس دستور ایشان عمل کند.^{۳۳}

در صورتی که نظام از پشتوانه و اعتماد مردمی برخوردار باشد، این‌گونه تهدیدات نیز رفع خواهد شد؛ چنانکه در ابتدای انقلاب و ماجرای نخستین رئیس‌جمهور پیش آمد و مجلس برآمده از رأی ملت، نداشتن کفایت سیاسی وی را اعلام و از سوی رهبر معظم انقلاب عزل شد. در این دوره حضرت امام(ره) با بیان اینکه از ابتدا با ریاست‌جمهوری بنی‌صدر موافق نبودند اما برای تحکیم مردم‌سالاری و رشد بلوغ سیاسی مردم هیچ‌گونه دخالتی نکردند و در نتیجه همین مردم‌سالاری برآمده از انقلاب، این تهدید را به فرصت تبدیل کرد و تاکنون نیز چنین بوده است.

۲- ورود سپاه در انتخابات به هر شکل، مهندسی انتخابات تلقی شده و سبب دلسردی مردم و مشارکت کمتر آنان در انتخابات یا گرایش آنان به سوی افراد و جناح‌های مقابل سپاه می‌شود که در هر دو صورت، دستاوردی برای انقلاب و نظام نداشته و ضرر آن بسیار بیشتر از سود آن خواهد بود. به علاوه از آنجا که سپاه از امکانات و توان گسترده اطلاعاتی، رسانه‌ای و پشتوانه مردمی برخوردار است، ورود آن در صحنه انتخابات ممکن است به نفع یک جریان و ضرر جریان دیگر تمام شود و این امر با فلسفه مردم‌سالاری دینی که در آن رأی مردم در چارچوب اسلام تعیین‌کننده است، در تناقض است و این دستاورد بزرگ انقلاب اسلامی را خدای نکرده تضعیف خواهد کرد. در واقع، سپاه که وظیفه اصلی آن پاسداری از انقلاب اسلامی و

۳۳- هر چند طبق ماده ۴۸ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، سپاه پاسداران جزء مراجع چهارگانه استعلام، یعنی وزارت اطلاعات، دادستانی کل، سازمان ثبت احوال کشور و اداره تشخیص هویت و پلیس بین‌الملل نمی‌باشد، اما شورای نگهبان اعلام کرده که مراجع چهارگانه برای بررسی سوابق داوطلبان کافی نیست و سپاه می‌تواند در این زمینه به شورای نگهبان اطلاعات لازم را ارائه کند.

۳۳- مصاحبه با سردار محسن رضایی در دانشگاه امام حسین(ع)، ۱۳۹۶/۲/۱۳.

دستاوردهای آن است، باید به انتخابات به مثابه یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اسلامی و تجلی مردم‌سالاری دینی بنگرد و در جهت پاسداری از آن بکوشد.

۳- سپاه پاسداران که در عرصه‌های گوناگون الگویی از یک نهاد انقلابی و ولایی ارائه کرده است، باید در عرصه قانونمداری و عمل به قانون نیز الگو باشد و در عرصه انتخابات نیز مَرِّ قانون را رعایت کند. به فرموده رهبر معظم انقلاب، خطاب به سپاهیان «شما مواظب باشید کارتان سر سوزنی از معیار قانونی تخطی نکند. نظرات و سلیق شخصی را بگذارید کنار، اینکه کسی برای خاطر یک تشخیص که از دین و انقلاب و اسلام و رهبری و ملت و دولت دارد، یک نفر را تقویت کند، یک نفر را رد کند، یک نفر را تضعیف کند، یکی را یک خورده جلو بکشد و یکی را عقب بزند، این خلاف ضابطه است. آن چیزی که شما غیر از قانون، همین قانونی که تصویب شده است و دادند به دست شما که بر طبق آن عمل کنید، غیر از این هر چیزی را شما معیار دانستید، بدانید معیار نیست، ضابطه نیست، ضابطه همین است که دست شماست، دقیق، بدون رعایت حب و بغض، بدون رعایت خط و خطوط، بدون رعایت جهات سیاسی، بر طبق همین عمل کنید.»^{۳۴}

۴- اگرچه سپاه طبق اصل ۱۵۰ قانون اساسی وظیفه نگهداری از انقلاب و دستاوردهای آن را برعهده دارد؛ اما اولاً، تفسیر این اصل و تعیین حیطه وظایف و مأموریت‌های سپاه از سوی رهبر معظم انقلاب که فرماندهی کل قوا را برعهده دارند، صورت می‌گیرد و این اصل به تنهایی مجوز ورود سپاه در همه حوزه‌ها برای پاسداری از انقلاب نیست و ثانیاً، قوانین متعدد کشور چه درباره سپاه و چه غیر آن مانند قوانین انتخابات، تعیین‌کننده حوزه عمل سپاه است و نباید از آنها تخطی صورت بگیرد.

جدول قلمرو مجاز و ممنوع فعالیت انتخاباتی سپاه

قلمرو مجاز	قلمرو ممنوع
بیان اصول، شاخصه‌ها و معیارهای مورد نظر امام و رهبری	ورود در انتخابات مجلس، ریاست‌جمهوری و...
زمینه‌سازی حضور حداکثری	ورود در دسته‌بندی‌های سیاسی و جناحی انتخاباتی
تأمین امنیت انتخابات	دخالت در معارضات و مناقشات انتخاباتی
تعیین راهبردهای دشمن در انتخابات بدون جهت‌گیری جناحی	فعالیت له یا علیه افراد، جناح‌ها و لیست‌ها، به نفع یکی و به ضرر دیگری کار کردن
	ایجاد اختلاف در سپاه
	تعیین مصادیق، لیست و فهرست
	ورود احزاب در سپاه برای بهره‌برداری انتخاباتی
	دخالت مسلحانه در انتخابات
	به زور سوق دادن مردم به سمت فرد خاصی
	هر نوع فعالیت انتخاباتی از قبیل انتشار، توزیع و نصب تراکت، پوستر، پلاکارد و...
	حضور در ستادها، جلسات و گردهمایی‌های انتخاباتی

فصل سوم:

فعالیت سیاسی سپاه

نسبت به تهدیدات

و توطئه‌های سیاسی

مقدمه

تهدید گونه‌های مختلفی دارد که یک نوع آن «تهدید سیاسی» است. همانند سایر مفاهیم علوم اجتماعی و سیاسی تعریف واحدی از تهدید سیاسی ارائه نشده است. وجه مشترک تعریف تهدید سیاسی، رخدادهایی است که ثبات نظام سیاسی را سلب می‌کند؛ برای نمونه «باری بوزان» تهدید سیاسی را متوجه ثبات سازمانی دولت می‌داند.^{۳۵} نظر وی به خطر افتادن عناصر سه‌گانه دولت، یعنی ایده، سازمان و منافع مصداق تهدید سیاسی است؛ از این رو هرگونه فشار به دولت اعم از تلاش برای تغییر سیاست‌های مشخص دولت، تلاش برای براندازی دولت و تحریک گسل‌های تجزیه‌طلبانه در داخل دولت نمونه‌هایی از تهدید سیاسی است. به عبارت دیگر، هر آنچه هویت، موجودیت و منافع خاص دولت را تهدید کند، از آن به تهدید سیاسی تعبیر می‌شود.

۱- قلمرو فعالیت سپاه در حوزه توطئه سیاسی

از دیدگاه امام و رهبری

با بررسی دیدگاه‌های حضرت امام(ره) در مسئولیت سپاه نسبت به تهدید و توطئه درمی‌یابیم که امام(ره) همواره به سپاه توصیه داشتند جلوی توطئه‌ها و تهدیدهای داخلی و خارجی ایستادگی کند و هیچ قلمرو ممنوعه‌ای نسبت به ورود سپاه در موضوع تهدید و توطئه بیان نکرده‌اند. این جمله معروف امام(ره) درباره سپاه که فرمودند «اگر سپاه نبود کشور هم نبود» بیان‌کننده نقش عمیق سپاه در خنثی کردن توطئه‌ها و تهدیدهایی است که انقلاب اسلامی را هدف قرار داده‌اند. حضرت امام(ره) از پاسداران به عنوان سربازان امام زمان یاد می‌کند و از آنان می‌خواهد با هوشیاری، اراده قوی و مشت محکم جلوی توطئه علیه انقلاب را بگیرند: «باید شما پاسداران اسلام، شما جوانان که سربازان امام زمان - سلام الله علیه - هستید، باید با هوشیاری، با اراده قوی، با مشت محکم، جلوی این توطئه‌ها را بگیرید.»^{۳۶} بخشی از دیدگاه‌های حضرت امام(ره) که می‌توان از آنان به عنوان اجازه ورود سپاه در برخورد با توطئه استفاده کرد، عبارتند از:

۳۵- باری بوزان، مردم و دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۸، ص

۱۴۳.

۳۶- صحیفه امام(ره)، ج ۷، ص ۳۰.

۱-۱- توطئه نسبت به اصل سپاه

هدف چنین توطئه‌ای حذف سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ادغام آن در ارتش است که حضرت امام(ره) بر ضرورت وجود سپاه تأکید می‌کنند. ایشان خطاب به پاسداران از آنان می‌خواهند همچنان راه پاسداری از انقلاب اسلامی را ادامه دهند: «گمان نکنید که ما به آخر رسیدیم و ما پیروز شدیم؛ ما بین راه هستیم و باید قدم‌های دیگر برداریم.»^{۳۷}

۱-۲- توطئه‌های برهم زننده وحدت جامعه

از جمله قلمرو مجازی که می‌توان از دیدگاه‌های حضرت امام(ره) برای ورود سپاه برداشت کرد، زمانی است که عده‌ای بخواهند وحدت جامعه و کشور را به هم بزنند؛ از این رو خطاب به پاسداران انقلاب اسلامی می‌فرمایند: «با اسم‌های مختلف، با بهانه‌های مختلف، با نیت‌های فاسد، با اغراض بسیار و شیطانی قیام می‌کنند، راه‌پیمایی می‌کنند و می‌خواهند ملت ما را نگذارند وحدت کلمه داشته باشد.»^{۳۸}

۱-۳- توطئه‌های ایجاد کننده اختناق در کشور

«می‌خواهند ایجاد اختناق بکنند. شما جوانان برومند، شما پاسداران اسلام باید محکم، قوی در مقابل این توطئه‌ها بایستید و نگذارید اینها شیطنت خودشان را به آخر برسانند.»^{۳۹}

۱-۴- توطئه‌های آمریکا

یکی از مواردی که امام(ره) با قاطعیت از سپاه می‌خواهند در مقابل آن بایستد و مقابله کند، توطئه‌هایی است که آمریکا در آن دست دارد. حضرت امام(ره) با اشاره به منبع تهدید و توطئه، یعنی شیطان بزرگ، «آمریکا» به پاسداران یادآور می‌شوند که شما به اسلام خدمت می‌کنید و پاسدار اسلام هستید؛ با این وجود همواره در معرض نقشه‌های شیطانی آمریکا و عمال آن خواهید بود: «از این نقشه‌های شیطانی که به دست آمریکا و عمال آن الان هم در مملکت ما در جریان است، دست‌های اینها را قطع کنیم، نگذاریم اینها توطئه کنند. با اسم‌های مختلف و با بهانه‌های مختلف توطئه کنند و تخم نفاق بپاشند بین ملت ما.»^{۴۱}

۳۷- همان.

۳۸- همان.

۳۹- همان.

۴۰- همان.

۴۱- همان.

۵-۱- توطئه تغییر نظام

همچنین حضرت امام(ره) از سپاه می‌خواهند با هر توطئه‌ای که به دنبال تغییر نظام است، مقابله کنند. از نظر امام هدف از توطئه‌های صورت گرفته تغییر نظام اسلامی و چپاول ذخایر ملت است که همه به دفاع از آن موظف هستند: «آنها در همه اطراف کشور ما مشغول شیطنت هستند و بنا دارند که باز با آن رژیم را پیش بیاورند و یا اگر این نشد نظیر آن را پیش بیاورند.»^{۴۲}

۶-۱- توطئه علیه اسلام

یکی از مواردی که به صورت کلی از سپاه خواسته شده، دفاع از اسلام در مقابل توطئه‌هاست. امام(ره) این موضوع را به عنوان یک تکلیف، بلکه بالاتر از تکلیف بیان می‌کند و می‌فرماید: «شما آقایان که الان پاسدار انقلاب هستید، همان طوری که از انقلاب پاسداری می‌کنید، تکلیف بالاتر این است که از اسلام پاسداری بکنید.»^{۴۳}

۲ - قلمرو فعالیت سپاه در حوزه تهدید سیاسی

از دیدگاه امام و رهبری

یکی از مفاهیمی که رهبر معظم انقلاب از آن برای تفهیم معنای پاسداری استفاده می‌کنند، مفهوم «تهدید» است؛ «وقتی شما می‌گویید من پاسدار انقلابم، یکی از معانی پاسداری و یکی از ابعاد مفهومی پاسداری این است که انقلاب مورد تهدید است؛ بله اگر تهدید نباشد، پاسداری لازم نیست، پس شما، هم وجود انقلاب را دارید با اسم خودتان تأیید می‌کنید، هم تهدیدهایی را که متوجه انقلاب است دارید تبیین می‌کنید و از وجودشان خبر می‌دهید.»^{۴۴}

از نظر رهبر فرزانه انقلاب، انقلاب اسلامی مراحل دشوار تهدیدها و توطئه‌ها، مانند مبارزه با ضد انقلاب و دشمنان بیگانه را با کمک سپاه پشت سر گذاشته است؛ به گونه‌ای که دولت و نظام جمهوری اسلامی مدیون سپاه هستند.^{۴۵} ایشان معتقدند، نسبت سپاه برای انقلاب همانند یک نیاز طبیعی است، نه به عنوان یک ارگان در کنار ارگان‌های دیگر.^{۴۶} رهبر معظم انقلاب از پاسداران می‌خواهند برای پاسداری از انقلاب اسلامی و مقابله با تهدیدها و توطئه‌های دشمن هوشیارانه عمل کنند؛ چرا که دشمنان انقلاب اسلامی راه‌های متفاوت را برای آسیب رساندن

۴۲- صحیفه امام(ره)، ج ۷، ص ۳۰.

۴۳- همان.

۴۴- همان، ص ۶۶.

۴۵- دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب درباره سپاه، مرکز تحقیقات سپاه، ۱۳۷۰، ص ۶.

۴۶- همان.

به انقلاب به کار خواهند گرفت: «باید هوشیار باشید، دشمن برای ضربه زدن به انقلاب و اسلام از یک راه نمی‌آید، از راه‌های مختلف می‌آید... هر چیزی که دیدی دشمن روی آن حساسیت نشان می‌دهد، شما هم روی آن حساس بشوید.»^{۴۷} از نظر وی برای تقابل با تهدید باید از حالت انفعالی خارج و نسبت به حملات دشمن چاره‌اندیشی کرد.^{۴۸} ادامه به وظایف سپاه در زمینه خنثی کردن توطئه‌ها اشاره می‌شود:

۲-۱- استفاده از قدرت نظامی در مقابل تهدیدهای نظامی

«مأموریت اصلی سپاه دفاع مسلحانه از انقلاب و نظام اسلامی و سازماندهی ارتش ۲۰ میلیونی است.»^{۴۹}

۲-۲- شناخت تهدیدها

عرصه دیگری که به فرمایش رهبر معظم انقلاب سپاه می‌تواند در آن ورود پیدا کند، عرصه شناخت تهدیدهاست. ایشان در توضیح این بخش معتقدند، دو نوع تهدید متوجه انقلاب اسلامی است؛ یکی تهدیدهای خارجی و دیگری تهدیدهای داخلی. تهدیدات داخلی مانند درگیری‌های داخلی، بی‌اعتمادی به نظام و مسئولان، غفلت مسئولان و...^{۵۰} تهدیدات خارجی مانند مراکز قدرت جهانی از جمله کشورهای اروپایی و آمریکا که نه تنها برای ایران، بلکه برای دیگر کشورها نیز تهدید هستند. رهبر معظم انقلاب در توصیه پاسداران به شناخت تهدیدها می‌فرماید: «خب اگر پاسدار انقلابیم باید این تهدیدها را بشناسیم.»^{۵۱} از نظر رهبر معظم انقلاب در صورتی می‌توانیم تصمیم‌های درست اتخاذ کنیم و عملی حکیمانه داشته باشیم که در ابعاد مختلف دشمن را شناخته باشیم؛ «اگر صحنه را نشناسیم، اگر دوست را نشناسیم، دشمن را نشناسیم، اگر امروز نظام سلطه را نشناسیم چطور می‌توانیم با حکمت و درایت حرکت کنیم؟ چطور می‌توانیم درست برنامه‌ریزی کنیم.»^{۵۲}

۲-۳- مقابله با نفوذ

یکی از عرصه‌هایی که از نظر رهبر معظم انقلاب سپاه باید در آن ورود پیدا کند، عرصه مقابله با نفوذ دشمن است. از نظر ایشان، نفوذ یکی از بزرگ‌ترین تهدیدهایی به شمار می‌آید که متوجه انقلاب اسلامی است. این تهدید به گونه‌های مختلف نظامی، فرهنگی و سیاسی وجود

۴۷- همان، شهریور ۱۳۸۰.

۴۸- بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در همایش آسیب‌شناسی انقلاب، ۱۳۷۷/۱۲/۱۵.

۴۹- دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب درباره سپاه، مرکز تحقیقات سپاه، ۱۳۷۰، ص ۹.

۵۰- بیانات، ۱۳۷۹/۲/۱.

۵۱- همان.

۵۲- بیانات، ۱۳۹۲/۸/۲۸.

دارد: «امروز نفوذ دشمن یکی از تهدیدهای بزرگ است برای این کشور.»^{۴۳} رهبر معظم انقلاب در تقسیم‌بندی انواع نفوذ نوع فرهنگی و سیاسی آن را خطرناک توصیف می‌کند: ««نفوذ اقتصادی و امنیتی البته خطرناک است و پیامدهای سنگینی دارد؛ اما نفوذ سیاسی و فرهنگی دشمن، خطر بسیار بالاتری است که همه باید مراقب آن باشند.»^{۴۴} بُش‌ابراین از دیدگاه رهبر معظم انقلاب یکی از قلمروهای مجاز سپاه در عرصه سیاسی مقابله با نفوذ دشمن در این عرصه است.

قلمرو مجاز و ممنوع سپاه نسبت به تهدید و توطئه سیاسی از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب	
قلمرو مجاز	قلمرو ممنوع
*در صورت توطئه علیه موجودیت سپاه، *در صورت بروز توطئه‌ای که به وحدت آسیب می‌زند، *در صورت اقدام به راه‌پیمایی‌های توطئه‌آمیز، *در صورت توطئه‌هایی که به اختناق فضا بینجامد، *در صورت توطئه آمریکا و عمال آن، *در صورت تزریق حرف‌های توطئه‌آمیز در جامعه، *در صورت توطئه برای تغییر نظام، *در صورت توطئه جهت چپاول ذخایر ملت، *در صورت توطئه علیه اسلام، *در صورت وجود تهدید و توطئه نظامی، *ورود برای شناخت تهدیدها و توطئه‌ها در ابعاد مختلف، *رصد مسائل بین‌المللی و داخلی جهت شناخت تهدید و توطئه و چگونگی مقابله با آن، *ورود برای مقابله با نفوذ دشمن	حضرت امام همواره تأکید بر هوشیاری و رصد دقیق تهدید و توطئه داشته‌اند، از این رو سپاه نباید هر پدیده اجتماعی را تهدید یا توطئه به حساب آورند. آنچه از بیانات حضرت امام قابل برداشت است، اینکه باید تشخیص، تهدید یا توطئه محرز باشد. آنچه مسلم است این تشخیص از سوی فرماندهان و مقامات عالی در اتاق‌های فکر و شوراهای راهبردی صورت می‌گیرد نه صرفاً با برداشتهای جزئی و شخصی

۴۳- بیانات، ۱۳۸۰/۲/۱۶.

۴۴- بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مجمع سراسری فرماندهان و مسئولان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴/۶/۴.

۳- قلمرو فعالیت سپاه در حوزه تهدید و توطئه سیاسی از دیدگاه قوانین

۳-۱- قانون اساسی

در صورتی که تهدید و توطئه‌ای علیه انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن صورت پذیرد، طبق اصل ۱۵۰ قانون اساسی که بیان می‌کند، «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که در نخستین روزهای پیروزی این انقلاب تشکیل شد، برای ادامه نقش خود در نگرهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن پابرجا می‌ماند...» سپاه می‌تواند به موضوع ورود پیدا کند. از آنجا که تهدیدات و توطئه‌های سیاسی علیه انقلاب و نظام جمهوری اسلامی هم جنبه داخلی دارد و هم خارجی، بر اساس اصل ۱۵۰ سپاه نسبت به این تهدیدها و توطئه‌ها مسئولیت دارد؛ چرا که از جمله دستاوردهای انقلاب اسلامی نفی سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی است. در اصل ۱۵۲ قانون اساسی درباره سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران آمده است: «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است.» بر اساس این اصل، در صورت کوتاهی متصدی سیاست خارجی جمهوری اسلامی و نهادهای مربوطه به گونه‌ای که دستاوردهای انقلاب یعنی موارد مذکور در اصل ۱۵۲ تهدید شوند، سپاه طبق قانون می‌تواند به مسئله ورود پیدا کرده و درباره آن به مقتضای شرایط و موقعیت اقدام کند. همچنین سپاه در زمانی که منافع ملی در معرض آسیب قرار بگیرد و دستاوردهای انقلاب اسلامی از این طریق از بین برود، بر اساس اصل ۱۵۳ که می‌گوید: «هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد ممنوع است»، می‌تواند به مسئله ورود پیدا کند.

دخالت سپاه در موارد فوق اعم از توطئه و تهدید در صورتی است که نهادهای مربوطه توان مقابله با شرایط را نداشته باشند. همچنان که ذکر شد، سپاه به عنوان نیروی استراتژیک انقلاب اسلامی زمانی ورود پیدا می‌کند که تهدید و توطئه به طور جدی علیه انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن صورت گیرد. بنابراین تعیین قلمرو مجاز برای ورود سپاه به معنای ورود در هر زمان و هر شرایط نیست؛ برای نمونه در جریان فتنه ۱۳۷۸ که امنیت ملی مورد تهدید قرار گرفت، سپاه با مجوز شورای عالی امنیت ملی وارد صحنه شد و فتنه را خاموش کرد.

۲-۳- اساسنامه سپاه پاسداران

طبق ماده اول اساسنامه، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تحت فرماندهی عالی رهبر معظم انقلاب است، بنابراین بر اساس این اصل یکی از موارد قلمرو مجاز سپاه زمانی است که رهبر معظم انقلاب با تشخیص توطئه یا تهدید از سپاه بخواهند به مسئله ورود پیدا کند. همانند حضرت امام(ره) که در غائله کردستان به پاسداران فرمان جمع کردن فتنه کردستان را دادند. فرمان رهبر معظم انقلاب به عنوان یکی از موارد مجاز مد نظر است و این به معنای آن نیست که سپاه در همه موارد منتظر فرمان رهبر معظم انقلاب باشد؛ چرا که سپاه بر اساس مأموریتی که در قوانین دارد باید به مسائل ورود پیدا کند. برای نمونه، در فصل دوم اساسنامه سپاه که درصدد بیان مأموریت‌های سپاه است، در صورت تهدید و توطئه در موارد متعددی به سپاه اجازه ورود می‌دهد که عبارتند از:

ماده ۲- سپاه مأموریت دارد با عوامل و جریان‌هایی که درصدد خرابکاری، براندازی نظام جمهوری اسلامی و یا اقدام علیه انقلاب اسلامی هستند، مقابله کند.

ماده ۳- سپاه مأموریت دارد در چارچوب مبارزه قانونی، با عواملی که با توسل به قوه قهریه درصدد نفی حاکمیت قوانین جمهوری اسلامی هستند، مبارزه کند.

ماده ۷- سپاه مأموریت دارد جهت پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران با ارتش جمهوری اسلامی ایران همکاری کند.

مواد ذکر شده از فصل دوم اساسنامه به سپاه این امکان را می‌دهد که در صورت تشخیص تهدید و توطئه علیه انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن به قضایا ورود پیدا کند. بر اساس این مواد از اساسنامه، مقابله با هرگونه تهدید و توطئه از سوی عوامل و جریان‌های برانداز، کسانی که به قوه قهریه متوسل می‌شوند، کسانی که در نظم و امنیت حاکمیت اخلال ایجاد می‌کنند، کسانی که به دنبال تخریب و ترور در اماکن عمومی و سیاسی هستند و همچنین کسانی که درصدد از بین بردن استقلال و تمامیت ارضی کشور هستند، جزء قلمرو مجاز سپاه به حساب می‌آید.

قلمرو فعالیت سپاه در حوزه توطئه و تهدید از منظر قوانین	
نوع قانون	شرایطی که سپاه می تواند ورود پیدا کند
قانون اساسی	<p>* بر اساس اصل ۱۵۰ در صورت تهدید انقلاب و دستاوردهای آن،</p> <p>* بر اساس اصل ۱۵۳ در صورت کوتاهی دستگاه سیاست خارجی و نهادهای مربوطه،</p> <p>* بر اساس اصل ۱۵۳ در صورت سلطه بیگانه بر منافع ملی.</p>
اساسنامه سپاه	<p>* در صورت توطئه و تهدید براندازی و نظام (ماده ۲)،</p> <p>* در صورت تهدید و توطئه توسل به قوه قهریه و نفی حاکمیت قوانین جمهوری اسلامی ایران (ماده ۳)،</p> <p>* در صورت تهدید و توطئه برهم زدن نظم و امنیت (ماده ۵)،</p> <p>* در صورت تهدید و توطئه علیه اماکن و شخصیت‌ها (ماده ۶)،</p> <p>* در صورت تهدید و توطئه علیه تمامیت ارضی نظام جمهوری اسلامی ایران (ماده ۷).</p>

فصل چهارم:

فعالیت سیاسی سپاه در عرصه دانش، بینش و بصیرت سیاسی

مقدمه

یکی از عرصه‌هایی که باید قلمرو مجاز و ممنوع فعالیت سیاسی سپاه را در آن مشخص کرد، عرصه دانش، بینش و بصیرت سیاسی است. با توجه به اینکه رسالت سپاه پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن است و انقلاب یکی از مهم‌ترین مفاهیم در قاموس سیاسی است که ابعاد گوناگونی دارد، مقدمه ضروری پاسداری از آن، شناخت این ابعاد گوناگون و راه‌های حفظ و تداوم آن، شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای انقلاب، شناخت احزاب، گروه‌ها، جریان‌ها و گفتمان‌های موافق و مخالف انقلاب، شناخت تاریخ و ریشه‌های انقلاب است. با توجه به همین ضرورت در بیانات حضرت امام و رهبر معظم انقلاب و همچنین قوانین مربوطه، به قلمرو فعالیت سپاه در این عرصه اشاراتی شده است که در این بخش آنها را شرح خواهیم داد.

۱- سپاه و دانش، بینش و بصیرت سیاسی

دانش، بینش، بصیرت سیاسی و مفهیمی، مانند قدرت تحلیل سیاسی، شم سیاسی و... برای هر انسان مسلمانی در جهت پیمودن مسیر حق لازم و حتمی است و برای سپاه پاسداران از اولویت بیشتری برخوردار است؛ چرا که این نهاد مقدس، مسئولیت مستقیم در پاسداری از انقلاب اسلامی را برعهده دارد و در صورت برخوردار نبودن از این ویژگی، نمی‌تواند وظیفه خود را به نحو احسن انجام دهد. در منطق اسلامی، نظامیان مجاهدانی هستند که برای دفاع از حق و حقیقت وارد عرصه می‌شوند و برای انجام این رسالت مهم هم خود به بینش و بصیرت سیاسی نیاز دارند و هم اینکه در مواردی باید در عرصه سیاسی از حق دفاع کنند.

به تعبیر شهید مطهری، «بعضی از جنگ‌ها و مبارزه‌ها جنبه اعتقادی و ایدئولوژیکی دارد و چون حامل یک فکر و عقیده و ایدئولوژی است و می‌خواهد مانع را از سر راه عقیده‌اش بر دارد، یا اینکه می‌خواهد راهی پیدا کند تا عقیده‌اش را در دنیا تبلیغ کند. امام علی(ع) تصریح می‌کند که جنگ‌های صدر اسلام ماهیت ایدئولوژیکی داشت: و حملوا بصائرهم علی اسیافهم؛^{۵۵} آنها بصیرت‌ها و درک‌ها و آگاهی‌های خود را روی شمشیرهای خودشان حمل می‌کردند، یعنی می‌خواستند با این شمشیرها به مردم آگاهی بدهند.»^{۵۶}

بنابراین در دیدگاه اسلام، نظامیان مجاهدان راه حق هستند و این مجاهدت بدون بصیرت امکان‌پذیر نیست.

۵۵- نهج البلاغه، فیض الاسلام، خطبه ۱۵۰، ص ۴۶۰.

۵۶- مرتضی مطهری، حق و باطل به ضمیمه احیای تفکر اسلامی، ج ۱۶، ۱۳۷۶، تهران: صدرا، ص ۴۰۰.

سپاه پاسداران افزون بر اینکه به منزله یک نهاد نظامی، انقلابی و مجاهد به طور کلی باید از این ویژگی برخوردار باشد، به دلیل مأموریت و رسالت خود که پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن است، به طور ویژه و خاص باید از حیث بینش و بصیرت سیاسی سرآمد باشد؛ و گرنه در انجام این مأموریت خطیر با توفیق چندانی همراه نخواهد بود. برای پی بردن به اهمیت این موضوع ابتدا به بیانات حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب در این رابطه استناد جسته و سپس قوانین مربوطه را مرور می‌کنیم.

۲ - دانش، بینش و بصیرت سیاسی سپاه از نگاه امام خمینی(ره)

اهمیت بینش و بصیرت نظامیان و به ویژه سپاه در اندیشه حضرت امام(ره) به قدری مهم است که ایشان با وجود نهمی صریح نظامیان و به ویژه سپاه از ورود در احزاب، جناح‌بندی‌ها و بازی‌های سیاسی، آنان را به داشتن بینش و بصیرت سیاسی، ششم سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی توصیه کرده‌اند. ایشان در این باره می‌فرمایند:

«قوای مسلح از هر قشری که هستند، در حالی که باید دارای دید سیاسی باشند و هرگز کورکورانه عمل نکنند، نباید در اموری که سیاست‌بازان در آن دخالت دارند داخل شوند.»^{۵۷}

نوع نگاه حضرت امام(ره) به نیروهای مسلح و توصیه به برخورداری از بصیرت یا دید سیاسی، برگرفته از فرهنگ اسلامی است که در آن، نظامیان به عنوان مجاهدان مسیر حق شناخته شده و باید با آگاهی مجاهدت کنند؛ برخلاف نظامیان در سایر کشورها که کورکورانه و دستوری عمل می‌کنند و در واقع مأمور اجرای دستورند. در واقع نظامی‌گری ارتباط وثیقی با فرهنگ سیاسی حاکم در جامعه دارد و از آنجا که در نظام اسلامی، فرهنگ سیاسی برگرفته از فرهنگ دینی است، یکی از مسائلی که به عنوان جزئی از امور سیاسی مورد توجه قرار می‌گیرد، «بینش سیاسی» است.

از نظر امام(ره) سربازان اسلام باید خود قدرت تشخیص داشته باشند و دشمن را شناخته با عقیده و اعتقاد کامل عمل کنند؛ زیرا جهاد و مبارزه در اسلام از روی جهل و نادانی نیست، بلکه از روی علم و اطلاع است. یک مجاهد و سرباز اسلام در واقع نیرویی سیاسی است که در بعد نظامی با دشمن می‌جنگد.^{۵۸}

یکی از مصادیق بصیرت از دیدگاه حضرت امام(ره)، به هوش بودن و غفلت نکردن از دشمن است که در این باره می‌فرمایند: «برادران مسلح، عزیزان ملت، پشتوانه‌های اسلام و جمهوری

۵۷- صحیفه امام(ره)، ج ۱۴، ص ۷۴.

۵۸- همان.

اسلامی، به هوش باشید که شیاطین در کمینند و کوچک‌ترین غفلت شما، بزرگ‌ترین فاجعه را برای ملت و اسلام به بار می‌آورد.^{۵۹} در همین زمینه خطاب به پاسداران می‌فرماید: «ای پاسداران عزیز که از متن ملت مسلمان متعهد به پا خاسته‌اید و از انقلاب اسلامی و نهضت مقدس پاسداری کردید... به هوش باشید که دشمن در کمین است و طرفداران شیطان بزرگ و رژیم غاصب دست‌اندرکار توطئه.»^{۶۰}

یکی دیگر از جنبه‌های بینش و بصیرت از منظر امام، ممانعت از بازیچه قرار گرفتن نیروهای مسلح از سوی سیاسیون و قدرت‌های خارجی است. در صورتی که نیروهای مسلح عرصه سیاست را به خوبی بشناسند و به معادلات قدرت آشنا باشند، مورد سوءاستفاده قرار نمی‌گیرند و وارد بازی‌های سیاست‌بازان نمی‌شوند. حضرت امام (ره) با هشدار در این باره در وصیت‌نامه خود می‌فرماید: «لازم است توجه داشته باشند که در دنیا آنچه که مورد بهره‌برداری برای قدرت‌های بزرگ و سیاست‌های مخرب، بیشتر از هر چیز و هر گروهی است، قوای مسلح است. قوای مسلح است که با بازی‌های سیاسی، کودتاها و تغییر حکومت‌ها و رژیم‌ها به دست آنان واقع می‌شود و سودجویان دغل بعض سران آنان را می‌خرند و با دست آنان و توطئه‌های فرماندهان بازی‌خورده کشورها را به دست می‌گیرند و ملت‌های مظلوم را تحت سلطه قرار داده و استقلال و آزادی را از کشورها سلب می‌کنند.»^{۶۱}

از منظر حضرت امام، یکی از مهم‌ترین مداخل‌های نفوذ و سلطه بیگانگان در هر کشوری، نیروهای مسلح هستند که در صورت برخوردار نبودن از بینش و بصیرت ممکن است با ترفندها و وعده و وعیدهای دشمن، منافع ملی کشور خود را در پای منافع بیگانگان قربانی کنند. در تاریخ معاصر ایران به دلیل نفوذ بیگانگان موارد متعددی، نظیر کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹، کودتای ۲۸ مرداد، کودتای ناکام نوژه و... مشاهده می‌شود که مؤید دیدگاه حضرت امام (ره) است و ایشان با آگاهی از این تجربه تلخ تاریخی به نیروهای مسلح هشدار می‌دهند که مانع از تکرار چنین فعالیت‌هایی شوند.

ایشان در ادامه همین مطلب می‌فرماید: «وصیت برادرانه من در این قدم‌های آخرین عمر بر قوای مسلح به طور عموم، آن است که ای عزیزان که به اسلام عشق می‌ورزید و با عشق لقاءالله به فداکاری در جبهه‌ها و در سطح کشور به کار ارزشمند خود ادامه می‌دهید، بیدار باشید و هوشیار که بازیگران سیاسی و سیاستمداران حرفه‌ای غرب و شرق زده و دست‌های مرموز جنایتکاران پشت پرده لبه تیز سلاح خیانت و جنایتکارشان از هر سو و بیشتر از هر گروه متوجه به شما عزیزان است و می‌خواهند از شما عزیزان که با جانفشانی خود انقلاب را پیروز نمودید و اسلام را زنده کردید بهره‌گیری کرده و جمهوری اسلامی را براندازند و شما را با اسم اسلام و

۵۹- صحیفه امام (ره)، ج ۱۷، ص ۳۲۷.

۶۰- همان، ج ۱۲، ص ۴۴۱.

۶۱- وصیت‌نامه حضرت امام (ره)، تسنیم، ج ۲، ۱۳۸۹، ص ۸۱-۸۰.

خدمت به میهن و ملت از اسلام و ملت جدا کرده به دامن یکی از دو قطب جهانخوار بیندازند، و بر زحمات و فداکاری‌های شما با حيله‌های سیاسی و ظاهرهای به صورت اسلامی و ملی خط بطلان بکشند.»^{۶۲}

در فراز فوق اشاره حضرت امام(ره) به بازیگران سیاسی داخلی است که متأسفانه غرب‌زده یا شرق‌زده هستند و برای پیاده کردن نقشه‌های غرب و شرق در ایران، با سد مستحکم نیروهای مسلح و به ویژه سپاه مواجه هستند. این گروه برای رسیدن به مقصود خود از حربه نفوذ فکری، فرهنگی و سیاسی بهره جسته تا نیروهای مسلح را تحت تأثیر قرار دهند. یکی از مهم‌ترین دلایل تأکید امام و رهبری بر دوری نیروهای مسلح از جریان‌های سیاسی، همین تأثیرگذاری و نفوذ است که ممکن است مبنای فکری آنها را به کلی عوض کرده و با شعارهایی نظیر توسعه و سازندگی، تعامل، تنش‌زدایی و دوری از جنگ‌طلبی و... آرمان‌های انقلاب را کمرنگ کرده و تلاش‌های مخلصانه چهار دهه گذشته را بر باد دهند. بنابراین هوشیاری و بصیرت در مقابل چنین حربه‌هایی از ضروریات برای نیروهای مسلح است.

حضرت امام(ره) در راستای روشن‌گری و افزایش بینش پاسداران و آحاد جامعه مأموریت‌هایی به سپاه محول کرده^{۶۳} و در این راستا یکی از اقدامات سپاه تأسیس واحد رادیو و تلویزیون در سال ۱۳۵۸^{۶۴} و انتشار ماهنامه «پیام انقلاب» و خبرنگارهای گوناگون سیاسی بود که به وسیله آن جریان‌های مختلف تبلیغاتی و چهره‌های نفاق و ضد انقلاب و دست‌های آلوده را که در قالب چهره‌های وجیه‌المله خود را نشان می‌دادند، افشا می‌کرد و این فعالیت‌ها را حضرت امام(ره) هرگز منع نفرمودند.

بنابراین افشاگری و تنویر افکار عمومی در مورد جریان‌هایی که قصد ساقط کردن نظام اسلامی را دارند، نه تنها ممنوع نیست؛ بلکه با توجه به عملکرد سپاه در دهه اول انقلاب، از وظایف سپاه در پاسداری از انقلاب قلمداد می‌شود؛ اما در مورد افراد و جریان‌هایی که اصل نظام را قبول دارند و احیاناً اختلاف سلیقه دارند، سپاه باید با احتیاط برخورد کند و راهبرد جذب حداکثری و دفع حداقلی را که در اوج فتنه ۸۸ از سوی رهبر معظم انقلاب طرح شد، در دستور کار خود قرار دهد.

۳- دانش، بینش و بصیرت سپاه از نظر رهبر معظم انقلاب

بینش و بصیرت سیاسی از مفاهیم کلیدی گفتمان رهبر معظم انقلاب در طول زعامت ایشان به ویژه در یک دهه اخیر است. علت تأکید ایشان بر این مفاهیم و تکرار آنها، پیچیده‌تر شدن

۶۲- وصیت‌نامه حضرت امام(ره)، ص ۸۲.

۶۳- در جمع مسئولان انتشارات سپاه، صحیفه امام(ره)، ج ۱۶، ص ۱۳۸.

۶۴- سپاه در گذر انقلاب، معاونت روابط عمومی سپاه، ج ۳، ص ۲۰۵.

نقشه‌ها و ترفندهای دشمن و استفاده از شیوه‌های مختلف برای مقابله با انقلاب اسلامی است. بینش و بصیرت سیاسی اگر برای آحاد جامعه ضرورت دارد برای سپاه ضرورت دو چندان دارد؛ زیرا سپاه در نوک حمله مقابله با دشمنان انقلاب است و یکی از ویژگی‌های اساسی آن، بینش و بصیرت و اقدام انقلابی مبتنی بر آن است. از منظر رهبر معظم انقلاب شاخص‌های بصیرت سپاه در چند چیز است:

۱-۳- شناخت و فهم سیاست در عرصه داخلی و خارجی

انقلاب اسلامی انقلابی است که به مرزهای ایران و حتی جهان اسلام محدود نیست و پیامی جهانی مبنی بر بازگشت دین به عرصه سیاست و اجتماع و مقابله با زورگویان عالم است. مأموریت سپاه پاسداران نیز به تبع انقلاب، محدود به ایران ندارد و در راستای مأموریت خود نیازمند شناخت عرصه سیاست در داخل و خارج است. رهبر معظم انقلاب ضمن تفکیک حوزه دخالت سیاسی از حوزه شناخت سیاسی می‌فرماید:

«همه شما، به درک صحیح نظامی و سیاسی و فهم سیاست‌های رایج دنیا احتیاج دارید. بدون آن، انگیزه دفاع در انسان سست خواهد شد.»^{۶۵}

سپاه اصلی‌ترین مدافع انقلاب است و در صورتی که عرصه نبرد را نشناسد، به تعبیر رهبری انگیزه دفاع نخواهد داشت. بنابراین سپاه باید در زمینه افزایش شناخت و فهم سیاسی پاسداران و بسیجیان اقدام کند. در این راستا رهبر معظم انقلاب می‌فرماید:

«امام(ره) نیروهای مسلح را از گروه‌گرایی و ورود به خط بازی‌های معمولی، نهی فرمودند. این کارها، منهی و ممنوع است؛ اما باید قدرت درک و تشخیص و قضاوت سیاسی داشته باشند. باید زمینه این مسائل را برای این برادران فراهم کنند.»^{۶۶}

«موضع خود را شناختن و در آن قرار گرفتن، هوشیاری سیاسی، شم سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی- البته به دور از ورود در دسته‌بندی‌های سیاسی- خودش یکی از آن خطوط ظریفی است که من در پیام هم به شما [فرماندهان سپاه] عرض کردم؛ امام هم که مکرر در مکرر فرموده بودند.»^{۶۷}

در تمامی فرازهای فوق رهبر معظم انقلاب، دانش، بینش، شم سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی را از فعالیت جناحی و ورود در دسته‌بندی‌های سیاسی تفکیک کرده و ضمن تأکید بر اولی، سپاه را از دومی بازداشته‌اند.

ایشان ضمن تأکید بر لزوم داشتن بینش و آگاهی سیاسی برای سپاه در کنار فعالیت نظامی می‌فرمایند: «شأن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی این است که ضمن آموزش نظامی و انضباط و

۶۵- ۱۳۶۸/۱/۲۹

۶۶- ۱۳۶۸/۱۱/۲۹

۶۷- ۱۳۷۰/۱۶/۲۷

در یک کلمه نظامی‌گری همان‌طور که قبلاً گفتیم از آگاهی هم برخوردار باشد؛ روشن‌بین باشد، شم سیاسی داشته باشد، از زمان و مکان آگاهی داشته باشد و آلا سرش کلاه خواهد رفت و اشتباه خواهد کرد و اشتباه سپاهی، با اشتباه غیر سپاهی، خیلی تفاوت می‌کند و خسارت این خیلی سنگین‌تر است. سپاه باید در جای خود قرار بگیرد؛ آنچه را که لازم دارد، کسب کند؛ آنچه را هم که لازم ندارد، کسب نکند.^{۶۸}

از این منظر، یکی از شئون پاسداری، بهره‌مندی از دانش و بینش سیاسی است و بهره‌مند نبودن سپاه از دانش و بینش سیاسی، سبب خطا و اشتباه سپاه شده که به دلیل جایگاه سپاه در کشور، هم خسارت زیادی بر جا خواهد گذاشت و هم بر فعالیت سپاه در حوزه نظامی تأثیر منفی می‌گذارد.

۲-۳- دشمن‌شناسی و شناخت تهدیدات

ایشان یکی از وجوه بینش و بصیرت سیاسی را که لازمه پاسداری از انقلاب است، شناخت دشمن و تهدیدات آن دانسته و می‌فرمایند:

«یک بعد دیگر از پاسداشت انقلاب و پاسداری انقلاب، شناخت دشمن است؛ دشمن را بشناسیم. البته شماها دشمن را می‌شناسید؛ دشمن استکبار جهانی است که مظهر کاملش هم، آمریکاست و عواملش هم رژیم‌های مرتجع و آدم‌های خودفروخته و آدم‌های ضعیف‌النفس و مانند اینها هستند؛ دشمن برای شما شناخته شده است؛ بایستی از این شناخت استفاده کرد. نقاط ضعف دشمن را- نقاط ضعف معرفتی و عملی دشمن را- باید شناسایی کرد و اینها را به رخ انسان‌هایی که احتیاج دارند این مطلب به رخ آنها کشیده شود، کشاند.»^{۶۹}

۳-۳- شناخت انقلاب اسلامی

شناخت صحیح از انقلاب و عرصه سیاسی یکی دیگر از وجوه بصیرت و از وظایف سپاه در عرصه پاسداری از انقلاب است که به تعبیر رهبر معظم انقلاب، سپاه باید بدانند از چه چیزی می‌خواهد پاسداری کند: «سپاه به عنوان یک موجود زنده باید بدانند که از چه می‌خواهد پاسداری کند؛ این انقلاب چیست. لزومی ندارد حتماً سپاه در عرصه سیاسی برود به پاسداری بپردازد، اما باید عرصه سیاسی را بشناسد. این خلط مبحثی که بعضی می‌کنند باید به دقت روشن بشود؛ نمی‌شود یک مجموعه‌ای به عنوان بازوی نگاهبان و پاسدار انقلاب در کشور تعریف بشود، اما در زمینه جریان‌های گوناگون سیاسی- بعضی انحرافی، بعضی غیرانحرافی،

۶۸- همان.

۶۹- همان.

بعضی وابسته به اینجا و آنجا- چشم بسته و ناآگاه و نابینا داشته باشد، این معنی ندارد؛ باید بدانند که از چه می‌خواهد دفاع کند.^{۷۰}

ایشان بین شناخت صحیح انقلاب که در واقع شامل شناخت عرصه سیاسی چه در داخل و چه در خارج و شناخت جریان‌های سیاسی مختلف است با ورود سپاه در کارزارهای سیاسی تفکیک قائل شده و کسانی که سپاه را به طور کلی از سیاست جدا می‌دانند، مورد انتقاد قرار داده است. ایشان معرفت و شناخت درست انقلاب را برای تک‌تک پاسداران انقلاب ضروری دانسته و می‌فرمایند:

«در سطح سپاه، در تمام سلسله‌مراتب سپاه، باید معرفت به انقلاب یک معرفت آگاهانه، روشن، جامع بوده باشد؛ انقلاب را درست باید [شناخت]. اگر در زمینه کارهای فرهنگی در این مورد، کاستی‌ای وجود دارد، حتماً باید برطرف بشود؛ نگاه کنید ببینید. بایستی برادران و خواهران سپاه از صدر تا ذیل مجهز باشند به منطق مستحکم انقلاب؛ چون ضد انقلاب امروز از طرق مختلفی وارد می‌شود. یکی از راه‌های ورود و نفوذ، ایجاد خلل در باورهاست؛ باور انقلابی، باور دینی. در معرفت‌های انقلابی و دینی اختلال ایجاد می‌کنند؛ رخنه کردن در اینهاست... برادران در سطوح مختلف سپاه بایستی این آمادگی را و این اقتدار منطقی را داشته باشند. در جوانی که امروز در سپاه مشغول فعالیت است، باید یک چنین قدرت اقتناعی، یک چنین قدرت منطقی و قوت بیانی وجود داشته باشد؛ این جزء کارهای اساسی است؛ این پاسداری از انقلاب و پاسداشت انقلاب است؛ یعنی گرامی داشتن انقلاب، حق انقلاب را ادا کردن، قدر انقلاب را دانستن.»^{۷۱}

۴-۳- تبیین یکی از مهم‌ترین وجوه روشنگری و بصیرت

رهبر معظم انقلاب، تبیین را مهم‌ترین کار در جهاد کبیر و مقابله با استکبار و یکی از وظایف سپاه دانسته و می‌فرماید: «وظیفه تبیین، امروز بر دوش همه است؛ از جمله بر دوش شما. اینکه بنده روی تبیین این همه تکیه می‌کنم، برای خاطر این است که امروز این جهاد کبیر به میزان زیادی متوقف به تبیین است؛ تبیین، بیان کردن، روشنگری؛ امروز روشنگری لازم است. سعی کنید ذهن‌ها را با عمق‌یابی، به اعماق حقایق و مسائل برسانید.»^{۷۲}

اما ایشان برای تبیین چارچوب تعیین کرده و می‌فرماید: «تبیین لازم است؛ اما این معنایش این نیست که ما به اختلافات درونی، هی دامن بزنیم. مراقب باشید. این را همه باید مراقب باشند؛ به خصوص سپاه. سپاه مراقب باشد. در جریان‌های سیاسی، در جریان‌های گوناگون فکری و سلیقه‌ای مطلقاً مشتمل کردن فضا مناسب نیست... کار انقلاب از اساس با تبیین، روشنگری، بیان منطقی، مستدل و دور از هو و جنجال بود. اگر هو و جنجال وارد شد، حرف

منطقی را هم خراب خواهد کرد. ممکن است چهار نفر جذب شوند، اما چهار نفر آدم هوشمندتر دفع می‌شوند. این، حرف ماست؛ این، عرض ماست.»^{۷۳}

اگرچه می‌توان «تبیین» را یکی از وظایف و مأموریت‌های سپاه دانست؛ اما این مأموریت در راستای بصیرت‌افزایی است و به تعبیر رهبر معظم انقلاب مصداق «جهاد کبیر» است. در تبیین مسائل گوناگون باید اصولی مانند تقوا، اخلاق، انصاف، میانه‌روی، نگرش عمیق و پرهیز از فعالیت‌های ژورنالیستی و سطحی، پرهیز از اختلاف و تفرقه و پرهیز از جانبداری سیاسی، مد نظر قرار گیرد تا منشأ اثر شود.

۴- قلمرو فعالیت سپاه در عرصه دانش و بینش سیاسی

از منظر قانون

در قوانین متعدد از جمله اساسنامه سپاه به مواردی اشاره شده که در عرصه دانش و بینش سیاسی قرار می‌گیرد و در ادامه به آنها اشاره می‌کنیم.

۴-۱- قانون اساسی

اگرچه قانون اساسی در اصل ۱۵۰ به طور کلی وظیفه سپاه را نگهداری از انقلاب و دستاوردهای آن عنوان کرده است و در مشروح مذاکرات قانون اساسی نوعی توافق بر سر این امر وجود داشت که وظیفه سپاه دفاع از مکتب اسلام است؛^{۷۴} اما جزئیات و نحوه پاسداری را باید هم بر اساس بیانات و فرامین امام و رهبری و هم قوانین مربوطه تعریف و تعیین کرد و بر اساس همین اصل، پاسداری از انقلاب بدون شناخت آن و کسب معرفت نسبت به مبانی، اصول، آرمان‌ها و اهداف انقلاب تقریباً غیرممکن است که در مباحث رهبر معظم انقلاب در این مورد استناد شد.

۴-۲- اساسنامه سپاه

در فصل دوم اساسنامه که به مأموریت‌های سپاه اشاره شده، در ماده ۹، یکی از مأموریت‌های سپاه، برنامه‌ریزی، سازماندهی، اداره و فرماندهی و اجرای آموزش‌های عقیدتی، سیاسی و نظامی اعضای بسیج مستضعفین بر طبق موازین اسلامی عنوان شده و در ماده ۱۱، پرورش و آموزش اعضای سپاه طبق تعالیم و موازین اسلامی مبتنی بر رهنمودهای ولایت فقیه در

زمینه‌های عقیدتی، سیاسی و نظامی در جهت کسب توان لازم به منظور انجام مأموریت‌های محوله عنوان شده است.

در ماده ۱۵ یکی از مسئولیت‌های فرمانده کل سپاه در زمینه‌های پرسنلی، آموزش نظامی، آموزش عقیدتی - سیاسی، تبلیغات و انتشارات، تدارکات، لجستیک، اطلاعات، طرح و عملیات و امور مربوط به بسیج مستضعفین عنوان شده که برای انجام آن واحدهایی به شرح زیر ایجاد می‌شود:

ج- واحد آموزش عقیدتی - سیاسی؛ مسئول تعیین محتوای آموزش‌های عقیدتی - سیاسی اعضای سپاه و بسیج و برنامه‌ریزی و اجرای آموزش‌های فوق و تربیت و جذب مربی است.
د- واحد تبلیغات و انتشارات؛ مسئول کلیه تبلیغات و انتشاراتی است که به نام سپاه از طریق وسایل ارتباط جمعی (به صورت کتاب، جزوه، مجله، نشریه، بیانیه، تحلیل، نوار، فیلم و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی) نشر و پخش می‌شود.

بنابراین برای انجام مأموریت فوق، ساختاری تعریف شده که در دو حوزه عقیدتی - سیاسی و تبلیغات و انتشارات فعالیت می‌کند. در ماده ۱۸، مسئول واحد تبلیغات و انتشارات و مسئول واحد آموزش عقیدتی - سیاسی عضو شورای عالی سپاه معرفی شده که به منظور ایجاد هماهنگی بین حوزه‌های فرماندهی و وزارتی و تنظیم و تصویب خط مشی و طرح و برنامه‌ها و شرح وظایف قسمت‌ها و دستورالعمل‌ها در حوزه فرماندهی در حدود اساسنامه تشکیل می‌شود.

علاوه بر این، طبق ماده ۲۷، دفاتر نماینده رهبری (در صورت وجود) به منظور کمک به نماینده رهبری در انجام وظایف محوله دفاتر زیر تشکیل می‌شود که مسئولان و اعضای آنها از سوی وی نصب و عزل می‌شود: دفتر سیاسی - مسئول گردآوری و تدوین و تحلیل اخبار و رویدادهای سیاسی است.

در تبصره ماده ۳۴ که به شرایط پاسدار پرداخته شده است، فرماندهان سپاه به ویژه فرمانده کل، علاوه بر شرایط کلی اشاره شده در این ماده، باید آشنایی لازم با مسائل عقیدتی، سیاسی و تخصصی را داشته و از قدرت مدیریت کافی برخوردار باشند.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، طبق اساسنامه سپاه، دانش و بینش سیاسی که در قالب آموزش‌های عقیدتی - سیاسی دیده شده از ضرورت و اهمیت بالایی در سپاه و بسیج برخوردار است و برای این منظور در ساختار سپاه نیز تشکیلاتی با عنوان نمایندگی ولی‌فقیه و دفاتر عقیدتی - سیاسی و تبلیغات و انتشارات در ذیل آن تعریف شده است.

قلمرو مجاز و ممنوعه سپاه در در عرصه دانش و بینش سیاسی	
قلمرو ممنوع	قلمرو مجاز
عبور از خطوط قرمز اخلاقی و دینی در عرصه روشنگری سیاسی	ایجاد ساختار و تشکیلات برای آموزش و تعمیق دانش، بینش و بصیرت سیاسی
عدم ابتدای دانش و بینش سیاسی بر معرفت دینی و اسلام فقاهتی	کسب دانش سیاسی و آموزش نیروهای متخصص در این زمینه
التقاط فکری	کسب بینش و بصیرت سیاسی (در حوزه احزاب و جریان‌های سیاسی، جریان‌های انحرافی، انقلاب اسلامی و...)
تججر فکری	بهره‌گیری از کتب، نشریات و رسانه‌ها برای روشنگری و بصیرت‌افزایی
عدم رعایت انصاف، اعتدال و عقلانیت در عرصه روشنگری سیاسی و بصیرت‌افزایی	شناخت دشمن و تهدیدات آن و معرفی آن به جامعه

فصل پنجم:

فعالیت سیاسی سپاه در عرصه گفتمان‌های سیاسی

مقدمه

از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون گفتمان‌های متعددی در سپهر سیاسی ایران ظهور و بروز یافته که از نمونه‌های بارز آن می‌توان به گفتمان غرب‌گرایی، گفتمان ملی‌گرایی، گفتمان اسلام‌ناب، گفتمان اسلام آمریکایی، گفتمان اصلاح‌طلبی، گفتمان اصول‌گرایی، گفتمان عدالت‌خواهی، گفتمان اعتدال، گفتمان انقلابی و... اشاره کرد. اگرچه برخی از این گفتمان‌ها رو به افول بوده و چندان اثری از آنها مشاهده نمی‌شود؛ اما برخی دیگر همچنان فضای سیاسی کشور را متأثر کرده و به کنش‌های اجتماعی جهت می‌دهند. برای نمونه، دو گفتمان اصلاح‌طلبی و اصول‌گرایی از دو دهه پیش تاکنون تعیین‌کننده مناسبات سیاسی در ایران بوده و انتخابات به مثابه مهم‌ترین کنش سیاسی، تحت تأثیر این دو گفتمان قرار داشته است. در سال‌های اخیر نیز رهبر معظم انقلاب گفتمان انقلابی‌گری را مطرح کرده‌اند که فراتر از دو گفتمان قبلی و در واقع احیاکننده گفتمان اسلام‌ناب حضرت امام(ره) است.

قلمرو مجاز و ممنوع سپاه درباره گفتمان‌های سیاسی

پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که نسبت سپاه با گفتمان‌های سیاسی رایج در کشور چیست؟ آیا سپاه باید صرف این‌که یک گفتمان شعارها و مفاهیم انقلابی را مطرح کرد، به آن گرایش پیدا کرده و مروج آن شود؟ یا باید هم از حیث نظری و هم از حیث عملی، گفتمان امام و رهبری که انقلابی‌گری است، ترویج کند؟ در صورتی که یک گفتمان، اصول و مبانی انقلاب را هدف قرار دهد، وظیفه سپاه چیست؟

در پاسخ به پرسش‌های فوق چند نکته را می‌توان بیان کرد:

۱- گفتمان منظومه‌ای فکری است که از یک دال یا مفهوم مرکزی و تعدادی دال شناور تشکیل شده و از طریق آن دال مرکزی معنا می‌شوند و هر گفتمانی ممکن است چندین خرده‌گفتمان داشته باشد. در جمهوری اسلامی گفتمان اصلی، گفتمان انقلاب اسلامی است که از اندیشه امام و رهبری نشئت گرفته است. سپاه طبق اصل ۱۵۰ قانون اساسی وظیفه پاسداری از انقلاب و دستاوردهای آن را بر عهده دارد و حفظ انقلاب منوط به حفظ روحیه و تفکر انقلابی است. از طرفی در کنار دستاوردهای عینی انقلاب، نظیر نظام جمهوری اسلامی، نهاد ولایت فقیه، قانون اساسی، استقلال سیاسی و... دستاوردهای ذهنی انقلاب نظیر روحیه انقلابی و تفکر انقلابی یا گفتمان انقلاب از اهمیت بالایی برخوردارند و سپاه، پاسدار این گونه دستاوردهاست و پاسداری از آنها به حفظ، ترویج و تداوم آنها وابسته است.

به علاوه وظیفه سپاه در مقام پاسدار انقلاب این است که گفتمان انقلاب اسلامی را ترویج کند و با تیزی و آینده‌نگری نسبت به انحراف و فاصله گرفتن خرده‌گفتمان‌ها از گفتمان انقلاب اسلامی حساس باشد و به نقد آنها بپردازد.

۲- از آنجا که از طرفی گفتمان‌های سیاسی موجود از اواسط دهه ۱۳۷۰ مطرح شده‌اند و از طرف دیگر گفتمان‌ها صبغه فکری و ذهنی دارند نه عینی و در واقع ظهور و بروز عینی آنها به دست جریان‌های سیاسی صورت می‌گیرد، در بیانات حضرت امام، رهبر معظم انقلاب و قوانین، راجع به سپاه و نسبت آن با این گفتمان‌ها، اشاره‌ای نشده است و این امر طبیعی است؛ اما به دلیل اینکه این گفتمان‌ها از سوی احزاب و جریان‌های سیاسی مطرح و ترویج شده و در فضای عینی جامعه، بیان‌کننده مواضع فکری آنهاست یا از دل یک گفتمان یک جریان سیاسی شکل گرفته نظیر شکل‌گیری جریان اصول‌گرایی از گفتمان اصول‌گرایی، تلقی مردم از گفتمان‌ها و جریان‌های سیاسی تا حدودی یکسان است و همان ممنوعیت‌گرایی به احزاب و جریان‌های سیاسی در اینجا هم قابل تسری است.

۳- اگرچه دو خرده‌گفتمان اصلاح‌طلبی و اصول‌گرایی با تعریف رهبر معظم انقلاب، منشعب از گفتمان انقلاب اسلامی هستند؛ اما تعبیر و تفسیرهای متعدد و بعضاً غیر دینی از این گفتمان‌ها و واقعیات بیرونی این گفتمان‌ها، نظیر تعبیر اصلاح‌طلبی به اصلاحات غربی و دگرگونی ساختاری نظام اسلامی و تقابل جریان اصلاحات با اندیشه امام و رهبری و تعبیر اصول‌گرایی به تحجر و خرافه‌گرایی، سبب سردرگمی و ایجاد تزلزل در ذهن مخاطبان می‌شود. بنابراین، سپاه اگر نگاه مفهومی و نه جریانی به این گفتمان‌ها دارد، باید ضمن معیار قرار دادن گفتمان انقلاب و سنجش هریک از خرده‌گفتمان‌ها با آن، آنها را به طور اصولی و جدی نقد کرده و جلوی انحرافات آنها بایستد. با توجه به اینکه سپاه باید گفتمان انقلاب اسلامی را علم کند، طبعاً هر گفتمانی که نزدیک به این گفتمان باشد، با هم در یک راستا قرار گرفته و هم‌افزایی می‌کنند، اما نکته مهم این است که هیچ‌یک از این خرده‌گفتمان‌ها به طور کامل با گفتمان انقلاب اسلامی هم‌پوشانی ندارند. برای نمونه، تفسیر مفاهیم عدالت و آزادی در گفتمان‌های اصول‌گرایی و اصلاح‌طلبی با تفسیر آنها در گفتمان انقلاب اسلامی متفاوت است. بنابراین، سپاه باید از تشابه گفتمانی و تکرار ادبیات آن گفتمان بپرهیزد و گفتمان انقلاب اسلامی را مستقل از گفتمان‌های جریان‌های سیاسی ترویج کند تا در افکار عمومی انگ جناحی نخورد و جریان‌های سیاسی مجبور به انطباق گفتمان خود با گفتمان انقلاب شوند.

۴- با یک نقد درون‌گفتمانی می‌توان میان گفتمان‌های سیاسی و مفاهیم مورد تأکید آنان با عملکرد حاملان و ارائه‌دهندگان این گفتمان‌ها شکاف جدی مشاهده کرد؛ چنانکه عملکرد اصلاح‌طلبان با اصلاح‌طلبی و دال‌های آن نظیر آزادی، دموکراسی، جمهوریت و... چندان سنخیتی نداشته و فتنه ۱۳۸۸ که از بخش تندرو این جریان طراحی و اجرا کرد، به دنبال ضربه زدن به جمهوریت، اسلامیت و دموکراسی بود و مباحث انحرافی که از برخی دولتمردان

دولت‌های نهم و دهم مطرح کردند، با اصول و ارزش‌های اسلامی سخت‌نداشت. از طرفی نبود اراده جدی در هر دو جریان برای مبارزه با فساد و اشرافی‌گری، بیان‌کننده این شکاف است. بنابراین، علاوه بر توجه به گفتمان‌ها و مفاهیم مطرح شده از سوی افراد و جریان‌های سیاسی، باید عملکرد آنها به طور جدی بررسی و نقد شود. کاری که سپاه در این عرصه مجاز است انجام دهد، نقد هر یک از گفتمان‌ها ابتدا بر اساس اصول گفتمانی خودشان و سپس بر مبنای گفتمان انقلاب اسلامی است.

۵- تجربه چهار دهه پس از انقلاب اسلامی نشان می‌دهد، گفتمان‌های سیاسی از آنجا که به دنبال کسب قدرت سیاسی هستند، در هر دوره‌ای متناسب با آن مفاهیم و موضوعاتی را طرح کرده‌اند و پس از کسب قدرت رو به افول نهاده و گفتمان جدیدی مطرح شده است. در واقع با توجه به سیالیت مباحث گفتمانی و مسلط شدن یا هژمونیک شدن یک گفتمان در یک دوره و کنار رفتن آن به وسیله گفتمان رقیب در دوره‌ای دیگر، نمی‌توان گفتمان‌ها را ثابت و دائمی فرض کرد. برای نمونه ریشه دو گفتمان اصلاحات و اصول‌گرایی به دهه ۱۳۶۰ بر می‌گردد که در آن دهه مفاهیم و شعارهای متفاوتی با زمان فعلی مطرح می‌کردند و در هر دوره یک گفتمان مسلط شده و گفتمان دیگر به حاشیه رفته است. بنابراین گفتمان‌ها پایدار نیستند و سپاه که با هدف پاسداری از انقلاب اسلامی تأسیس شده، نباید با گفتمان‌های ناپایدار پیوند یابد و باید فراتر از آنها حرکت کند. سپاه باید گفتمان انقلاب اسلامی را که برگرفته از اندیشه امام و رهبری است، در مقابل این گفتمان‌ها علم کرده و در جهت عملیاتی کردن و تحقق اصول آن بکوشد.

۶- اگر گفتمانی از اصول و مبنای انقلاب زاویه گرفت یا به تقابل با آنها برخاست، سپاه در راستای پاسداری از انقلاب وظیفه دارد به نقد آن گفتمان و تبیین آن برای مردم همت بگمارد. البته نقد و تبیین سپاه اولاً، باید منطقی، مستحکم، علمی و منصفانه باشد، ثانیاً، از منظر جناحی و سیاسی صورت نگیرد تا قابلیت پذیرش عمومی پیدا کند و ثالثاً، بر مبنای گفتمان معیار انقلاب اسلامی که همان گفتمان امام و رهبری است، صورت گیرد.

۷- حوزه نفوذ گفتمان‌های اصلاح‌طلبی و اصول‌گرایی به طرفداران و هواداران این دو جریان سیاسی محدود است و اکثریت مردم نگرش جناحی و گفتمانی به مسائل جامعه ندارند. موفقیت یک جریان سیاسی در انتخابات را هم نمی‌توان نشانه نفوذ گسترده آن در جامعه قلمداد کرد؛ بلکه مردم با توجه به شرایط و تحت تأثیر مؤلفه‌های گوناگون به انتخاب دست می‌زنند و عقد اخوت با هیچ یک از جریان‌های سیاسی نیست‌اند. انتخاب‌های متضاد مردم در دو دهه گذشته نیز مؤید این مطلب است. از آنجا که سپاه، پاسدار انقلاب اسلامی است و انقلاب متعلق به همه مردم و یکی از رموز بقای آن پشتوانه مردمی است، سپاه باید فارغ از گفتمان‌های جناحی، گفتمانی را ترویج کند که اولاً، نقاط ضعف دو گفتمان فوق را نداشته باشد و ثانیاً، این گفتمان همه آحاد جامعه را در برگیرد.

قلمرو مجاز و ممنوعه در عرصه گفتمان‌های سیاسی	
قلمرو ممنوع	قلمرو مجاز
تعلق و انتساب به هر یک از گفتمان‌های سیاسی رایج	شناخت و تحلیل گفتمان‌های سیاسی رایج
ترویج هریک از گفتمان‌های سیاسی رایج	تبیین و نقد گفتمان‌های سیاسی رایج
	ترویج گفتمان امام و رهبری

فصل ششم:

فعالیت سیاسی سپاه

نسبت به مجادلات و مناقشات سیاسی

نظام‌های مردم‌سالار در چارچوب قانون اساسی به احزاب و گروه‌ها این فرصت را می‌دهند تا برای رسیدن به قدرت تلاش و با یکدیگر رقابت کنند؛ اما برخی از این رقابت‌ها به مجادله و مناقشه‌های سیاسی می‌انجامد که گاهی در درون نظام و با پذیرفتن چارچوب نظام صورت می‌گیرد و گاهی اوقات مناقشه بر سر اصل نظام صورت می‌گیرد.

۱- قلمرو فعالیت سپاه نسبت به مجادلات و مناقشات

از دیدگاه امام و رهبری

با بررسی دیدگاه‌های حضرت امام(ره) نسبت به قلمرو مجاز و ممنوع سپاه در عرصه «مجادله» و «مناقشه» عبارت خاصی بیان نشده است، فقط در یک جا مفهوم مناقشه سیاسی را در کنار جهات سیاسی به کار برده و فرموده‌اند: «اگر جهات سیاسی و مناقشات سیاسی در سپاه رفت و در ارتش رفت، باید فاتحه این سپاه و ارتش را ما بخوانیم.»^{۷۵} از دو مفهوم «جهت سیاسی» و «بازی‌های سیاسی» با توجه به عام بودن می‌توان چنین نتیجه گرفت که اولاً، مناقشه یا مجادله از مصادیق جهات سیاسی یا بازی‌های سیاسی به حساب می‌آیند و مترادف با آن هستند و سپاه نباید در مناقشات سیاسی به معنای حزبی و جناحی ورود پیدا کند. ثانیاً، این قضیه به قدری اهمیت دارد که حضرت امام(ره) موجودیت سپاه و ارتش را به آن گره زده‌اند و ورود آن را باعث فروپاشی سپاه می‌دانند. نکته مهمی که از این بیان امام(ره) برداشت می‌شود، این است که سپاه هم نباید در مناقشات ورود پیدا کند و هم نباید اجازه دهد مناقشات وارد سپاه شود؛ زیرا اولین آسیب این قضیه، از بین رفتن وحدت و انسجام است که لازمه یک نهاد نظامی است. بیان دیگر حضرت امام(ره) که سپاه نباید در مناقشات سیاسی ورود پیدا کند، عبارتی است که می‌فرماید: «برای سپاهی‌ها جایز نیست که وارد بشوند به دسته‌بندی و آن طرفدار آن یکی، آن یکی طرفدار آن یکی.»^{۷۶} از مفهوم کلام امام چنین برداشت می‌شود که بین پاسداران نوعی مناقشه سیاسی وجود داشته است و امام از آن نهی فرموده‌اند؛ چون در ادامه همین بیان می‌فرماید: «به شما چه ربط دارد که در مجلس چه می‌گذرد؟» این خطاب امام نسبت به پاسدارانی که وظیفه اصلی آنان حفاظت از انقلاب است و امام مدام بر آن تأکید داشتند، به وضوح بیان‌کننده این است که آنچه در مجلس آن دوره رخ داده، در چارچوب قانون و انقلاب اسلامی بوده است؛ در غیر این صورت امام هرگز نمی‌گفتند به شما چه ربطی دارد در مجلس چه می‌گذرد. پس نتیجه می‌گیریم آنچه در مجلس یا در انتخابات وجود داشته، نوعی مناقشه و مجادله سیاسی بوده که در نهایت آسیبی به انقلاب وارد نمی‌کرده است. عبارت دیگری که

۷۵- صحیفه امام(ره)، ج ۱۹، ص ۱۱.

۷۶- همان، ص ۱۳.

مناقشه بودن اتفاق‌های سیاسی آن زمان را تأیید می‌کند، این است که امام(ره) می‌فرماید: «برای سپاه جایز نیست». در واقع، امام حکم می‌کنند که سپاه وارد نشود. همه اینها نشان می‌دهد، منظور امام(ره) اختلاف نظرهای سیاسی است که در چارچوب قانون اساسی و رعایت مصالح امنیت ملی صورت گرفته؛ چرا که امام در ادامه همین عبارت می‌فرمایند: «این سپاهی را از آن تعهدی که دارد، از آن مطالبی که به عهده اوست باز می‌دارد.»^{۷۷} پس قدر متیقن از بیان امام نهی از مجادله و مناقشه‌های سیاسی است.

از آنجا که رهبر معظم انقلاب در عبارات متعددی لازمه پاسداری را بینش صحیح و بصیرت کافی می‌دانند، سپاه و پاسداران باید نسبت به مناقشات سیاسی بینش و بصیرت کافی داشته باشند. بر اساس این بیان رهبر معظم انقلاب که می‌فرمایند: «نیروهای مسلح نباید در دسته‌بندی‌های سیاسی دخالت کنند و معنایش این نیست که سپاه پاسداران سیاست نفهمند. خیر سیاست به وسیله آحاد ملت حتی نیروهای نظامی باید فهمیده و آنچه لازم است قدرت تحلیل سیاسی است. آنچه ممنوع است ورود در دسته‌بندی و کارهای سیاسی است؛ زیرا دخالت در فعالیت‌ها و جنجال‌های سیاسی نیروهای مسلح را تباه می‌کند.»^{۷۸} می‌توان نتیجه گرفت سپاه نباید نسبت به مناقشات سیاسی بی‌تفاوت باشد و باید نسبت به آنها شناخت کافی و تحلیلی صحیح داشته باشد تا در صورت دامنه‌دار شدن و فراگیر شدن مناقشات با حکمت و درایت حرکت کند. رهبر معظم انقلاب نیز در این باره می‌فرمایند: «اگر صحنه را نشناسیم، اگر دوست را نشناسیم، استکبار را نشناسیم، دشمن را نشناسیم... چطور می‌توانیم با حکمت و درایت حرکت کنیم؟ چطور می‌توانیم درست برنامه‌ریزی کنیم.»^{۷۹} بیاناتی مانند اینکه «کارنامه سپاه در این سی و چند سال، یک کارنامه درخشان است.»^{۸۰} سویی رهبر معظم انقلاب بیان‌کننده این موضوع است که سپاه تاکنون با بصیرت کافی کارنامه درخشانی نسبت به شناخت صحنه‌ها داشته است.^{۸۱} بنابراین رهبر معظم انقلاب دخالت در مناقشات سیاسی یا جنجال‌های سیاسی را به شدت نهی می‌کنند و می‌فرمایند: «آنچه ممنوع است ورود در دسته‌بندی و کارهای سیاسی است؛ زیرا دخالت در فعالیت‌ها و جنجال‌های سیاسی نیروهای مسلح را تباه می‌کند.»^{۸۲} اگر بیانی دیگر رهبر معظم انقلاب هر زمینه‌ای اعم از سیاسی و... را که به کرامت سپاه لطمه می‌زند، نهی کرده‌اند و از پاسداران می‌خواهد به دنبال مسائل این چنین نروند و فقط خط مستقیم انقلاب را پیگیری کنند: «از بهانه‌هایی که ممکن است کسانی بگیرند، به شدت پرهیز کنید؛ در زمینه‌های گوناگون اقتصادی و مالی و سیاسی و امثال اینها، خط مستقیم و خط درست انقلاب

۷۷- همان.

۷۸- بیانات در مراسم ششمین دوره فرماندهی و ستاد دانشگاه امام حسین(ع)، ۱۳۶۸/۸/۲۹.

۷۹- بیانات، ۱۳۹۲/۸/۲۹.

۸۰- ۱۳۹۲/۶/۲۶.

۸۱- بیانات در دیدار با کارکنان لشکر ۲۵ کربلا سال ۱۳۷۵.

۸۲- بیانات در مراسم ششمین دوره فرماندهی و ستاد دانشگاه امام حسین(ع)، ۱۳۶۸/۸/۲۹.

را دنبال کنید و دنبال چیزهایی که می‌تواند به کرامت سپاه لطمه وارد کند مطلقاً نروید.» رهبر معظم انقلاب در بیانی جایگاه سپاه را بالاتر از درگیر شدن پاسداران در مناقشه‌های سیاسی می‌داند؛ از این رو می‌فرماید: «ارزش یک ساعت سپاهی‌گری درست به مراتب بیش از ساعت‌ها گپ زدن سیاسی بی‌بوده‌ای است که سیاسیون خیال می‌کنند با گپ زدن هاشون دارند دنیا را زیر و رو می‌کنند.»^{۸۳}

رهبر معظم انقلاب مناقشه و اختلاف را از مصادیق کارهای مضر دانسته و می‌فرماید: «یکی از چیزهایی هم که حالا در عرصه و در میدان لازم است به آن توجه کنیم، این است که مراقب باشیم دستگاه‌های انقلاب سرشان گرم کارهای غیرمفید و احیاناً مضر در این حرکت پیش‌رونده نشود، که یکی از اینها، همین مسئله اختلافات است، که من اگر روی اینها تکیه می‌کنم، به خاطر این است.»^{۸۴} ایشان در ادامه همین بیان مناقشات سیاسی را به دو دسته تقسیم می‌کنند که عبارتند از:

۱-۱- مناقشات براندازانه

از دیدگاه رهبر معظم انقلاب، در مقابل مناقشاتی که قصد کوبیدن انقلاب اسلامی را دارند و مبانی انقلاب اسلامی را تخریب می‌کنند و هدف آنها براندازانه است، انقلاب مانند هر موجود زنده دیگری باید از خودش دفاع کند؛ در غیر این صورت به شکست محکوم خواهد بود. «یک وقت هست که یک جریانی در مقابل انقلاب می‌آید قد علم می‌کند به قصد کوبیدن انقلاب، خب، وظیفه هر کسی است که دفاع کند. انقلاب از خودش دفاع می‌کند، ... کما اینکه در سال ۸۸ دیدید این کار اتفاق افتاد.»^{۸۵}

با توجه به این دیدگاه رهبر معظم انقلاب، هر مناقشه‌ای که به قصد کوبیدن انقلاب اسلامی و تخریب مبانی انقلاب اسلامی صورت بگیرد، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی وظیفه دارد بر اساس اصل ۱۵۰ از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن دفاع کند. بنابراین سپاه نمی‌تواند نسبت به این مناقشات بی‌تفاوت باشد. برای نمونه، یکی از مبانی انقلاب اسلامی که از سوی جریان خاصی مورد مناقشه قرار می‌گیرد، موضوع «پیوند دین و سیاست» است و قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز متأثر از این مبناست. سپاه وظیفه دارد به منزله محافظ انقلاب اسلامی به مناقشات سیاسی از این جنس توجه داشته باشد. برخی از مهم‌ترین مصادیق مناقشات سیاسی که بر اساس اصل ۱۵۰ قانون اساسی سپاه باید به آنها توجه داشته باشد، مناقشه‌هایی است که به حذف دین از عرصه سیاست و تضعیف فرهنگی انقلاب اسلامی منجر می‌شود.

۸۳- همان، ص ۲۱.

۸۴- دیدار با فرماندهان سپاه، ۱۳۹۰/۴/۱۳.

۸۵- همان.

۲-۱- مناقشات حاصل از اختلاف سلیقه

دسته دیگر مناقشات از دیدگاه رهبر معظم انقلاب مناقشاتی است که در درون نظام صورت می‌گیرد و هدف آنان براندازی و تخریب مبانی انقلاب اسلامی نیست: «یک وقت نه، قضیه، قضیه ایستادگی در مقابل یک حرکت براندازانه و این چنین نیست؛ اختلاف نظر، اختلاف سلیقه، اختلاف عقیده احیاناً است. اینها را بایستی هرچه ممکن است فرو کاست. اینجور چیزها را هرچه ممکن است باید کم کرد. مشتعل کردن این اختلاف نظرها مضر است.»^{۸۶} بناً این بیان رهبر معظم انقلاب می‌توان چنین برداشت کرد که در صورتی که مناقشات براندازانه نیست و اختلاف سلیقه است تا زمانی که این مناقشات مشتعل و مضر نشده، لزومی به ورود سپاه نیست. هر چند در این بیان آمده است تا جایی که امکان دارد باید این نوع مناقشات را کاهش داد. بر اساس این بیان، سپاه به مقتضای شرایط می‌تواند در کاهش چنین مناقشاتی نقش ایفا کند. نکته دیگری که رهبر معظم انقلاب در موضوع مجادله و مناقشه به آن اشاره کرده، تفکیک روشنگری و تبیین از مجادله و مناقشه است:

«یک مسئله این است که اگر یک کسی یک حرف غلطی زد، آیا کسی باید به او جواب بدهد یا نه؟ خب، بله معلوم است. جواب دادن به حرف غلط، شیوه خودش را دارد، راه خودش را دارد، کار خاص خودش است. یک وقت هست که حالا که کسی یک حرف غلطی زد، ما بیاییم مثلاً صد جا این حرف غلط را تابلو کنیم، شعار کنیم که آقا، فلانی این حرف غلط را زد، تا همه بدانند. این است که اشتباه است، خطاست. من با حرکت روشنگرانه از سوی هر کسی، از سوی هر نهادی، هیچ مخالفتی ندارم، بلکه علاقه‌مندم و معتقدم به مسئله تبیین. یعنی اصلاً جزء راهبردهای اساسی کار ما از اول، مسئله تبیین بوده است. تبیین لازم است؛ اما این معنایش این نیست که ما به اختلافات درونی، هی دامن بزنییم. مراقب باشید. این را همه باید مراقب باشند؛ به خصوص سپاه. سپاه مراقب باشد. در جریان‌های سیاسی، در جریان‌های گوناگون فکری و سلیقه‌ای مطلقاً مشتعل کردن فضا مناسب نیست... خب، پیداست که این مسئله نقطه ضعف ماست. نباید بگذاریم این نقطه ضعف ادامه پیدا کند یا افزایش پیدا کند. اینها را باید توجه داشت. حرکت، حرکت متین، مستدل و مستند باشد. اگر کسانی اختلاف‌نظرهایی دارند، با استدلال بیان کنند. عرض کردم، من معتقد به تبیین هستیم... کار انقلاب از اساس با تبیین، روشنگری، بیان منطقی، مستدل و دور از هو و جنجال بود. اگر هو و جنجال وارد شد، حرف منطقی را هم خراب خواهد کرد. ممکن است چهار نفر جذب شوند، اما چهار نفر آدم هوشمندتر دفع می‌شوند. این، حرف ماست؛ این، عرض ماست.»^{۸۷}

قلمرو مجاز و ممنوع سپاه نسبت به مجادله و مناقشه از دیدگاه امام و رهبری	
قلمرو ممنوع	قلمرو مجاز
*ورود در مناقشه‌ها و مجادله‌های سیاسی، *ورود در مناقشه‌ها و مجادله‌های انتخاباتی، *به نفع یکی و به ضرر دیگری کار کردن، *ورود در مناقشه‌هایی که به کرامت سپاه لطمه می‌زند، *ورود در مناقشه‌های سیاسی که در چارچوب قانون اساسی صورت می‌گیرد.	*فهم و شناخت مناقشات سیاسی، *بصیرت و تحلیل صحیح از مناقشات بدون دخالت، *روشنگری و تبیین به دور از هیاهو و جنجال، *مقابله با مناقشه بر سر اصل نظام و دستاوردهای آن.

۲- قلمرو مجاز و ممنوع سپاه نسبت به مجادله و مناقشه

از دیدگاه قوانین

۲-۱- قانون اساسی

۱- مجادله و مناقشه در مقابل انقلاب اسلامی و اصل نظام: با توجه به اطلاق اصل ۱۵۰ قانون اساسی، پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن به روش یا ابزار یا شکل خاصی محدود نشده است، هر روشی به تناسب زمان و مکان می‌تواند قابل استفاده قرار گیرد؛ از این رو جدال و مناقشه نیز به عنوان یک ابزار و روش دفاع و پاسداری از انقلاب اسلامی، جزء وظایف و در چارچوب اصل ۱۵۰ قرار می‌گیرد. هر گروه و دسته چه در داخل و چه در خارج که در مقابل منطق انقلاب باشد با این روش می‌توان برای بایکوت کردن و خنثی کردن مجادله و مناقشه به موضوع ورود پیدا کند.

۲- مجادله و مناقشه بین احزاب و گروه‌های سیاسی در داخل نظام: در قانون اساسی اصلی که در باره مجادله و مناقشه‌های سیاسی صراحت داشته باشد، وجود ندارد تا بتوان از این طریق، قلمرو مجاز و ممنوع سپاه را مشخص کرد. بنابراین مادامی که بگومگوهای سیاسی در چارچوب قانون اساسی برای کسب قدرت باشد، سپاه به موضوع ورود نمی‌کند؛ اما با توجه به قابلیت تبدیل مناقشات داخلی به تهدید علیه نظام و از سوی دیگر نفوذ عناصر بیگانه و سوءاستفاده از مناقشات پیش آمده، سپاه باید به حدود و ثغور مناقشه و مهره‌های محوری مناقشه آگاهی داشته باشد. در این موارد نیز در صورتی که مجادله‌ها و مناقشه‌های سیاسی به تضعیف نهادهای قانونی نظام منجر شود و به عبارت دیگر قانون اساسی را که میثاق ملی است، تضعیف

کند، می‌تواند به استناد به اصل ۱۵۰ ورود سپاه را در پی داشته باشد؛ زیرا در چنین حالتی مجادله و مناقشه سیاسی فرایندی را طی می‌کند که اگر حل و فصل نشود، مقدمه نوعی تهدید و توطئه علیه نهادهای قانونی خواهد بود.

۲-۲- اساسنامه سپاه

بر اساس ماده ۳۴ بند «د» از اساسنامه که «عدم عضویت در احزاب و گروه‌ها و سازمان‌های سیاسی» و ماده ۴۷ اساسنامه که «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران از نظر سیاسی و عقیدتی تابع ولایت فقیه بوده و از کلیه احزاب و گروه‌های سیاسی مستقل می‌باشد»، سپاه نمی‌تواند در مجادله‌ها و مناقشه‌های سیاسی که بین احزاب و گروه‌ها صورت می‌گیرد، ورود پیدا کند؛ اما اگر مجادله و مناقشه‌های سیاسی از چارچوب قانونی خارج شود و اصل نظام و دستاوردهای آن مورد مناقشه قرار گیرد، مانند فتنه ۸۸ که در آن اصل نظام، قانون اساسی، جمهوریت و اسلامیت نظام مورد مناقشه و تهدید قرار گرفت، بر اساس مواد ۲ و ۳ فصل دوم اساسنامه که به مأموریت‌های سپاه می‌پردازد و آنها را مبارزه قانونی با عوامل و جریان‌هایی که در صدد خرابکاری، براندازی نظام جمهوری اسلامی یا اقدام علیه انقلاب اسلامی ایران هستند و مبارزه قانونی با عواملی که با توسل به قوه قهریه درصدد نفی حاکمیت قوانین جمهوری اسلامی باشند برمی‌شمارد، سپاه باید اقدام مقتضی کرده و مانع از رسیدن آنها به اهداف خود شود.

۲-۳- قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

در ماده ۴۰ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹ آمده است: «مداخله، شرکت یا فعالیت کارکنان نیروهای مسلح در دسته‌بندی‌ها، مناقشه‌های سیاسی و تبلیغات انتخاباتی ممنوع و جرم تلقی و مرتکبین به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می‌گردند.» در این ماده به صراحت مداخله نیروهای مسلح در مناقشه‌های سیاسی جرم تلقی شده است. از فحوائی این ماده قانونی چنین برمی‌آید که منظور قانونگذار از مناقشه‌های سیاسی، مناقشه‌هایی است که در درون نظام و چارچوب قانون و در قالب رقابت سیاسی به ویژه در انتخابات صورت می‌گیرد و نیروهای مسلح حق ورود در آن را ندارند.

جدول قلمرو مجاز و ممنوع سیاه نسبت به مجادله و مناقشه از منظر قوانین		
نوع قانون	قلمرو مجاز	قلمرو ممنوع
قانون اساسی	در صورتی که مناقشات سیاسی تضعیف قانون و نهادهای قانونی را در پی داشته باشد. (مستفاد از اصل ۱۵۰ و ۲۶)	در صورتی که مجادله و مناقشه‌های سیاسی در چارچوب قانون اساسی اتفاق بیفتند (اصل ۲۶)
اساسنامه سیاه	مبارزه قانونی با مجادله و مناقشه‌هایی که به قصد براندازی نظام را دارند.	ورود به مجادله و مناقشه‌های بین احزاب و گروه‌ها (مستفاد از ماده ۳۴ و ۴۷)

نتیجه گیری

این پژوهش در جهت تبیین قلمرو مجاز و ممنوع فعالیت سپاه در عرصه سیاسی صورت گرفته است. مفروض این است که بخشی از فعالیت‌های سیاسی سپاه در جهت انجام وظایف و مأموریت‌های قانونی این نهاد است. اگرچه سپاه از حیث ظاهری با سایر نهادهای نظامی جهان شباهت‌هایی دارد؛ اما از نظر ماهیتی کاملاً با آنها متفاوت است و این تفاوت در مبنای متفاوت دو دیدگاه اسلامی و غربی و به تبع آن نوع نگاه آنان به نظامیان ریشه دارد. در اندیشه غربی، سکولاریسم حاکم است و تعالیم دینی به عرصه خصوصی محدود شده و هیچ‌گونه دخالتی در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی ندارد. سکولاریسم یا جدایی دین از سیاست سبب شده است قدرت و سلطه به مهم‌ترین اصول سیاست غربی در دو سه قرن اخیر تبدیل شده و برای کسب و گسترش آنها به هر ابزاری متوسل شوند. بر اساس این، به نظامیان نیز از همین منظر نگریسته و به عنوان ابزار قدرت، تحت سیطره سیاستمداران قرار داشته و مجبور به اطاعت و اجرای اوامر آنها بدون چون و چرا هستند و از عرصه سیاست بر حذر داشته می‌شوند؛ اما در دیدگاه اسلامی، امتزاج دین و سیاست سبب شده است سیاست بر مبنای دین تعریف شده و هدف هدایت و سعادت انسان قرار گیرد نه قدرت و سلطه. بر همین اساس، نظامیان مجاهدان راه حق تلقی شده و یکی از ویژگی‌های اساسی آنان، داشتن بینش و بصیرت به ویژه در عرصه سیاسی است. در واقع نظامی‌گری در اندیشه اسلامی وسیله‌ای برای هدایت و سعادت است و به تعبیری نظامیان با سلاح خود حاملان بصیرت و آگاهی هستند.

اما سپاه پاسداران، جدای از اینکه یک نهاد نظامی اسلامی شناخته می‌شود، در شرایطی شکل گرفته که اندیشه اسلامی در قالب انقلاب اسلامی که می‌توان آن را بزرگ‌ترین حادثه سیاسی در ایران پس از ورود اسلام قلمداد کرد، به ظهور و بروز رسیده و سپاه به منزله نگهبان این انقلاب و دستاوردهای آن معرفی شده است. بنابراین شاکله سپاه هم بر مبنای اندیشه اسلامی و هم با توجه به نحوه شکل‌گیری و وظایف آن، با سیاست عجین شده است.

در واقع، نهادسازی انقلابی قبل از پیروزی انقلاب نظیر شورای انقلاب و بلافاصله پس از پیروزی انقلاب نظیر کمیته، سپاه پاسداران، بسیج مستضعفین، جهاد سازندگی و... یکی از شاهکارهای مدیریت و رهبری انقلابی حضرت امام (ره) و وجه تمایز وی با رهبران سایر رهبران انقلاب‌ها محسوب می‌شود که به نهادینه شدن انقلاب و تداوم آن در چهار دهه گذشته علی‌رغم تهدیدها و توطئه‌های گسترده، منجر شده است.

بنابراین سپاه پاسداران محصول اندیشه و عمل امام خمینی (ره) و شکل گرفته در چنین فضایی است و نهادی در تراز انقلاب اسلامی است که همانند انقلاب از ماهیتی چند بعدی برخوردار است. همان‌طور که یکی از مهم‌ترین وجوه انقلاب اسلامی، وجه سیاسی هم به معنای دگرگونی ساختار سیاسی و ایجاد ساختاری بر مبنای پیوند دین و سیاست و هم تحول در

انسان‌ها و زمینه‌سازی برای هدایت و سعادت آنان است؛ سپاه پاسداران نیز به تبع انقلاب وجه سیاسی دارد و رابطه سپاه و سیاست از این منظر قابل اثبات است.

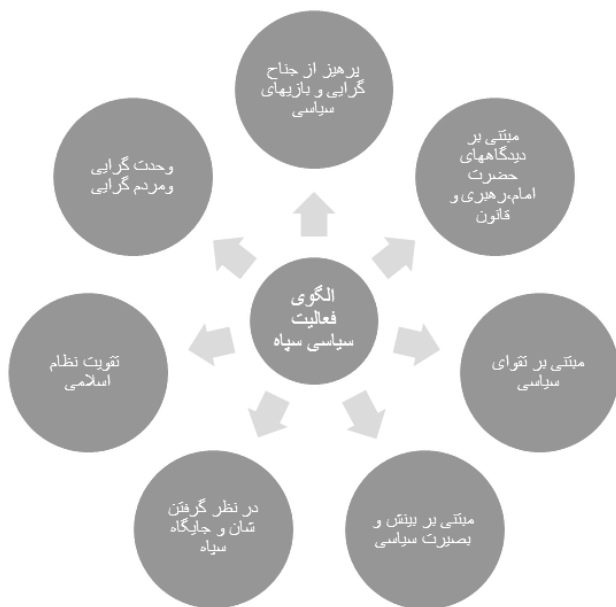
در قانون اساسی که یکی از نهادهای تأسیسی انقلاب اسلامی است، از این منظر به مأموریت سپاه نگاه شده و مطابق اصل ۱۵۰، وظیفه سپاه، پاسداری از انقلاب و دستاوردهای آن تعیین شده است. همان‌طور که در بالا اشاره شد، از آنجا که انقلاب اسلامی ماهیتی چند بعدی دارد، وظیفه سپاه در پاسداری از آن نیز همه ابعاد را در برمی‌گیرد و بعد سیاسی آن به دلیل جایگاه رفیع سیاست در اندیشه اسلامی، از اهمیتی دو چندان برخوردار است.

تجربه دهه اول انقلاب و مواجهه با حوادث و اتفاقات گوناگونی که هر یک برای ساقط کردن یک نظام مستحکم کافی بود؛ نظیر تجزیه‌طلبی، ترور، فتنه سیاسی، جنگ، تقابل ایدئولوژیک با انقلاب و... از طرفی و حفاظت سپاه از انقلاب اسلامی در مقابل این توطئه‌ها و پاسداری به شیوه‌های گوناگون نظامی، سیاسی و فرهنگی از طرف دیگر، ماهیت چند بعدی سپاه را به اثبات رساند. مهر تأیید امام بر عملکرد سپاه در آن دوران پر آشوب و تأکید ایشان بر تداوم حرکت سپاه نیز بیان‌کننده جهت‌گیری درست سپاه در پاسداری از انقلاب بود.

اما با وجود اثبات ماهیت چند بعدی سپاه هم از نظر حقوقی و هم از نظر سیاسی، در طول چهار دهه گذشته همواره از سوی دوستان و دشمنان انقلاب، درباره قلمرو فعالیت سیاسی سپاه مباحثی مطرح شده که دامنه آن از دخالت کامل سپاه در سیاست تا کناره‌گیری و عدم فعالیت سیاسی سپاه را در بر می‌گیرد.

یکی از دلایل عمده طرح مباحث فوق، مشخص نبودن تعریف و حدود و ثغور فعالیت سیاسی است که در این پژوهش، فعالیت سیاسی در شش حوزه احزاب و گروه‌ها، انتخابات، دانش و بینش سیاسی، تهدید و توطئه سیاسی، مجادله و مناقشه سیاسی و گفتمان‌های سیاسی، تعریف و قلمرو مجاز و ممنوع فعالیت سپاه در هر حوزه مشخص شد.

به طور کلی، الگوی فعالیت سیاسی سپاه را می‌توان به شکل زیر نمایش داد:



منابع

- ۱- امام خمینی (ره)، صحیفه امام، چاپ چهارم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۸۶.
- ۲- امام خمینی (ره)، وصیت‌نامه سیاسی- الهی.
- ۳- باری بوزان، مردم و دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۸.
- ۴- بیانات رهبر معظم انقلاب.
- ۵- سیاه از منظر ولایت، راسخون، دسترسی در (۱۶ اردیبهشت ۱۳۸۸)
<http://rasekhoon.net/article/show/132038>
- ۶- سیاه در گذر انقلاب، معاونت روابط عمومی سیاه، ج ۳.
- ۷- محمدامین رضازاده، مدیرکل سیاسی وزارت کشور- ۱۳/۱۰/۱۳۹۵.
<http://www.mehrnews.com/news/3866760>
- ۸- مظهری، مرتضی. حق و باطل به ضمیمه احیای تفکر اسلامی، ج ۱۶، ۱۳۷۶، تهران: صدرا.
- ۹- مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، احزاب و گروه‌ها از دیدگاه حضرت امام (ره)، تهران: چاپ دوم، ۱۳۸۶.
- ۱۰- مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام (ره)، سیاه پاسداران در اندیشه امام خمینی (ره)، ۱۳۷۹.
- ۱۱- مهتدی، محمدهادی و علی شیخیان، دژهای استوار (رهنمودهای حضرت امام و رهبر معظم انقلاب درباره نیروهای مسلح)، قم: مرکز تحقیقات اسلامی سیاه، ۱۳۷۸.
- ۱۲- نشریه رویدادها و تحلیل‌ها، معاونت سیاسی نمایندگی.
- ۱۳- نهج‌البلاغه، ترجمه فیض الاسلام.
- ۱۴- روزنامه جمهوری اسلامی.
- ۱۵- قانون استخدامی سیاه.
- ۱۶- اساننامه سیاه.